

SVERIGE 10.—
NORGE 10.—
DANMARK 12.—
INKL. MOMS

MYNT 2•85 MARS KONTAKT

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Elfbensmedalj av Jean Cavalier 1696, föreställande "riksänkedrottningen" Hedvig Eleonora, mor till Karl XI. Kungl. Myntkabinetet. Foto Gunnel Jansson, ATA. — En utställning av elfbensmedaljonger ur myntkabinetets samlingar äger rum under mars månad (öppet tisdag–söndag 11–16, ingång Narvavägen/Linnégatan, Stockholm).

Pengar i Amiral Tersmedens memoarer **sid 28**

**D.G. Neschers berättelse om ett besök i
Rikets Ständers bank 1799** **sid 36**

Afrikas Befrielses Orden **sid 42**

Synpunkter på skriftutgivning **sid 43**

Frågespalten **sid 44**

AUKTION 31

27 — 28 april 1985
Operakällaren - Stockholm

Totalt ca 2.500 nr

med ett mycket rikhaltigt utbud av framför allt svenska mynt
inkl. STEN JOHANSSONS samling och bl.a. ingår en mängd olika
typmynt från nedanstående regenter i varierande prislägen.

Antal	Regent	Värderingspriser
54	Utländska mynt som cirkulerat i Sverige	200:– till 3.000:–
88	Olof Skötkonung – Sten Sture d.y.	200:– till 14.000:–
42	Gustav Vasa	300:– till 40.000:–
21	Erik XIV	200:– till 2.500:–
65	Johan III	250:– till 250.000:–
62	Karl IX	200:– till 35.000:–
83	Gustav II Adolf	150:– till 6.000:–
81	Kristina	100:– till 6.000:–
23	Karl X Gustav	125:– till 60.000:–
152	Karl XI	200:– till 35.000:–
66	Karl XII	125:– till 15.000:–
84	Fredrik I	200:– till 80.000:–
ca 800	Adolf Fredrik – Gustav V	100:– till 20.000:–

Vidare finns plåtmynt, sedlar, medaljer, litteratur, utländska
guld- och silvermynt, antika mynt.

*Den rikt illustrerade katalogen utkommer vid månadsskiftet mars/april
och erhålles enklast genom inbetalning av 50:– på pg 3003-1
eller genom prenumeration för 1985 på auktionskataloger och lagerlistor
genom insättning av 75:– på pg 3003-1.*

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28–30
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-14 02 20, 10 10 10

MYNTKONTAKT

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag–fredag kl 10.00–13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

MYNTKONTAKT utkommer den
1 i månaderna februari–maj och
september–december
Prenumeration: helår 75:–

ANSVARIG UTGIVARE:
Nils-Uno Fornander

REDAKTION

Huvudredaktör:

Lars O. Lagerqvist
Adress: Box 5405

114 84 STOCKHOLM

Tel. kontorstid 08-783 94 20

Biträdande redaktörer:

Madeleine Greijer (program,
föreningar, aktuella auktioner)
Torbjörn Sundquist (annonsering)

Teknisk redaktör

(lay-out & formgivning):

Hans Franzén

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98 (kl. 10–13)

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 200:–
2:a omslagssidan	1 450:–
omslaget 4:e sida	1 800:–
1/1 sida (157×220 mm)	1 200:–
2/3 sida (104×220 mm)	850:–
1/2 sida (157×108 mm)	650:–
1/3 sida (50×220 mm)	450:–
1/4 sida (76×108 mm)	350:–
1/6 sida (50×108 mm)	250:–
1/12 sida (50×52 mm)	150:–

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginalt

manus och gärna skiss.

Sändes till

Strängnäs Tryckeri AB

Box 13

152 01 STRÄNGNÄS

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårprogrammet 1985

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A (riksantikvarieämbetets lokaler). OBS ny adress!

- Mars 21 "Roms mest fruktansvärda fiende" (Cicero). Om mynt och politik i Västra Mindre Asien under 1:a århundradet f Kr. Harald Nilsson.
- April 10 Samlarträff. Medtag gärna högst 5 mynt ur Din samling som Du vill visa och kanske berätta något om. Diabilder går också bra.
- 25 Sparande i äldre tider. Ian Wiséhn berättar.
- Maj 11–12 Årsmöte i Västerås. Övernattning: Stadshotellet enkelrum/inkl frukost/: 210:–
dubbelrum " " : 310:–
Middag på Stadshotellet: kostnad per kuvert cirka 130:–.
Transport: För att underlätta söndagens många besök ordnas transport i privata bilar från Stockholm.
Bindande anmälan: till SNF kansli tillsammans med förskottsinsättning av 100:– per person till SNF postgiro 15 00 07-3 snarast men senast den 1 april. Anmälan skall innehålla:
1. deltagar lördag–söndag eller eventuellt bara del av tiden.
2. önskar hjälp ordna övernattning: enkel- eller dubbelrum?
3. önskar plats/er i bil eller har ledig plats i egen bil.
4. ange Ditt tel nr till arbetet och bostaden.
Ytterligare information i april-nr.
- 11.5 11.00 Program (tiderna preliminära)
11.00–12.30 Samling på slottsmuseet
12.30 Besök i slottsmuseet
12.30 Lunch
13.30 Årsmöte i Rikssalen
14.30 Myntkabinettet beses/ och Yngve Almer pratar om poletter.
15.30 Kaffe
16.00 Domkyrkan besökes
18.30 Middag på Stadshotellet. Kåseri av Lars O. Lagerqvist.
- 12.5 09.15 Avfärd
09.30 Besök på Tidö slott
12.00 Besök på Skultuna Bruk
13.00 Lunch i Skultuna
14.15 Besök på Anundshög
15.30 Besök på Engö slott
- Maj 20–21 Auktion i hörsalen, Historiska museerna, Stockholm (ingång Storgatan 41). Visning 17–18.30, därefter auktion.
- 24 Sista sammanträdet före sommaren. Utflykt i Gustav Vasas och hans söners fotspår i Uppland/Södermanland. Avsatt redan nu en semesterdag för denna fredag!

Forts. s. 40

Pengar i Amiral Tersmedens memoarer

Av Ernst Nathorst-Böös

Amiralen Carl Tersmeden (1715–1797) föddes på Larsbo i södra Dalarna. Han erhöLL utbildning inom flottan, först i Stockholm, sedan i holländsk och engelsk sjö-tjänst och vistades samtidigt en period i Portugal. Då han återvände till Sverige blev han snart en av Fredriks I:s favoriter och hjälpte vid flera tillfällen denne att knyta kvinnliga kontakter. Han vistades under 14 år på Sveaborg, var verksam för Gustav III:s sak under dennes revolution 1772 och utnämndes 1774 till viceamiral. Som sådan verkade han i Karlskrona.

Carl Tersmedens memoarer har utgivits i något förkortat skick av Nils Sjöberg och Nils Erdmann i sex delar under 1910-talet. De innehåller, som framgår nedan, en mängd uppgifter av ekonomiskhistorisk karaktär, som kan vara synnerligen värdefulla för numismatiker och penninghistoriker.

Vid genomgång av dessa uppgifter har vi försökt någorlunda gruppera dem efter ämnen; i många fall saknas uppgifter om Tersmeden räknar i daler silvermynt eller daler kopparmynt, men det är troligen att det sistnämnda är fallet. I många fall är uppgifterna endast allmänt vägledande; vi kan inte rekonstruera föremålens utseende.

I efterstående uppsats återges uppgifter lämnade av Tersmeden, som vad gäller sedlars belopp m m alls ej stämmer med de verkliga förhållandena, dessas belopp, utgivningstid m m.

Dessa anakronismer – någon gång påpekade i noterna – bekräftar vad en trägen läsare många gånger känt, nämligen att memoarerna är skrivna mer eller mindre långt efter händelsernas inträffande, grundade på dagboknotiser i kanske förkortad form.

För en kontrollerande genomläsning tackas framlidne fil dr Torgny Lindgren. Han har i flera sammanhang ansett, att då enbart ordet *daler* användes, åsyftas *daler kopparmynt*. Det är säkerligen riktigt. Jag har dock valt att behålla Tersmedens sätt att uttrycka sig.

Fig. 1. Carl Tersmeden i unga år. Av L Pasch d ä. Foto SPA.

Fig. 2. Portugal, Josef I, 1 cruizado (400 reis) 1766. Silver, ca 15 g. Foto (liksom följande): ATA, N. Lagergren, Gunnel Jansson, S. Hallgren. Mynten ur Kungl. Myntkabinetets samlingar.

Några förklaringar beträffande utländska mynt och svenska mått:

- Carlino = 1/10 dukat i Neapel
- Cruzado = det portugisiska stormyntet, ca 15 g med 13,46 g finsilver. Fig. 2.
- Cruzados novos = nya, nypräglade
- Dukat = guldmynt om drygt 3,4 g. Värdet = ca 2 riksdaler. Fig. 3.
- Escudo = spanskt guldmynt, vikt vid denna tid 3,03 g. Fig. 4.

Fig. 3. Venedig, dogen Carlo Ruzzini (1732–35), dukat (zecchino, sekin) utan år. Guld, drygt 3,4 g. Den venetianska sekinens, eller som den hette i större delen av Europa, dukatens, utseende förändrades inte efter införandet i slutet på 1200-talet, endast dogens namn. Det är han som knäböjer framför evangelisten Markus, Venedigs skyddspatron. Givetvis använde Tersmeden många andra dukatsorter.

Fjårding = rymdmätt; för torra varor i detta fall troligen 18,3 liter, vanligt transportkärl för mynt. Fyllt med kopparmynt måste vikten ha varit mer än 100 kg

Florin = i detta fall nederländskt mynt i silver med 9,6 g finvikt = 20 stuywer. Fig. 5.

Guinea = engelskt guldmynt, ca 8 g (= 21 shillings). Fig. 6.

Gulden = florin, nederländskt mynt. fig. 5.

Lispund = 7,6 kg

Livre = fransk räkneenhet (pund) i myntsystemet sedan medeltiden = 20 sous.

Lod = (i Sverige) 13,2 g (silver)

Louis d'or = franskt guldmynt med en vikt av 8,16 g. Fig. 7.

Moidor = portugisiskt guldmynt. Vid denna tid = 6400 reis

Nya schelling = nypräglade s

Oncia, se uncia.

Paolo, paolino = italiensk groschen

Parm = hömmått om 216 (5,65 m³) eller i Stockholm 676,8 kubikfot (17,72 m³)

Petit écu = scudo = 117 soldi, milanesisk taler

Piás = piaster = peso de à ocho (8 realer), taler i Spanien m fl länder (silver)

Pistol = guldmynt med vid denna tid en vikt av 6,2 g

Real = småmynt, vid denna tid ofta av koppar. 8 realer = 1 peso (se piás).

Rubel = ryskt silvermynt ungefär motsvarande talern = 100 kopek.

Schelling (stavning hos Tersmeden) = 6 stuywer

Sequin, sekin (hos Tersmeden zequiner) = (venetiansk) dukat (3,4 g) eller ett turkiskt guldmynt av lägre finvikt. fig. 8.

Stuywer = myntnominal sedan 1300-talet i Nederländerna. Det gick 20 stuywer på en florin. Fig. 9.

Teston = italienskt silvermynt präglat på flera platser, motsvarande bl a 3 paoli. Vikt ca 9 g

Tunna guld i Holland = 100 000 floriner. Jfr nedan.

Uncia = oncia, ett 1735 i Palermo (kungariket Neapel) infört guldmynt, som skulle innehålla 7,70 g guld, men väger mindre (ca 4 g). Fig. 10.

Zequin = se sequin

Fig. 4. Spanien (Kastilien), Filip V, 1 escudo 1738. Guld, 3,38 g.

Fig. 5. Nederländerna, Utrecht, 3 gulden (3 floriner, 1 daalder) från slutet av 1700-talet.

Fig. 6. Storbritannien, Georg II, 1 guinea 1736. Guld, 8,33 g. Detta mynt var värderat till 21 shillings.

Fig. 7. Frankrike, Ludvig XV, dubbel louis d'or 1767. Guld, 8,16 g.

Fig. 8. Turkiet, sultan Abd ul-Hamid I, Konstantinopel, 1 sekin 1773. Guld, drygt 3 g.

Fig. 9. Nederländerna, Geldern, kopparmynt om 1 stuywer 1760.

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet månd–fred 10–17
tel 0455/81373

Några svenska mynttermer:

1 carolin = 2 mark (silvermynt). Fig. 11.
1 daler s (silver) m (ynt) = 3 daler k (op-
par) m (ynt).

Fyrk = 1/4 öre, ej slagen som mynt se-
dan 1660.

Pjäs = silvermynt om 5 öre (och värdet 6
öre). 10 öre = dubbel pjäs. Fig.
12 a–b.

Plåt = 2 daler s m = 6 daler k m. Med
plåt avsågs vid denna tid alltid ett
belopp om 6 daler k m. Obser-
vera att plåtmyntet, vars värde i
stämplarna var uttryckt i daler
s m, alltid (och även vid diskus-
sioner i t ex Riksbanken) omräk-
nades till daler k m. Från ca 1743
och fram till realisationen 1776
kan man utgå från, att med "plå-
tar" ej längre avsågs plåtmynt,
utan sedlar. Fig. 13.

1 riksdaler (specie) var från 1777 = 48
skillingar, 1 skilling = 12
runstycken.

Slant = kopparmynt om 1 öre s m. Fig.
14.

Dubbel slant = 2 öre s m.

Styver = silvermynt om 1 öre. 5 öre och
10 öre i silver hade från 1717
värdet förhöjt till 6 resp 12 öre
och kallades 6- eller 12-styver
eller också pjäs (enkel pjäs)
respektive dubbel pjäs. Fig.
12.

Tunna guld = ett belopp om 100.000
daler s m. Under fri-
hetstiden har uttrycket
ingenting med guld att
göra, utan följer infla-
tionen.

Vita penningar = öresmynt i silver. Fig.
12 c.

Vitten = 1 öre i silver, efter 1776 mot-
svaret 1/4 skilling.

Givetvis innehåller memoarerna
mycket om Tersmedens och andras
arvoden: 1730 erhåller han en belö-
ning om 50 blanka dukater för rit-
ningar och när han kommer i hol-
ländsk tjänst får han år 1735 en be-
fattning som löjtnant med 30 flori-

Fig. 10. Sicilien, Karl III, Palermo, 1
uncia d'oro 1742. Guld, 3,66 g.

Fig. 11. Sverige, Fredrik I, 2 mark 1722,
vanligen kallad 1 carolin. 2 caroliner eller
4 mark var = 1 daler carolin.

a

b

c

Fig. 12. a. 10 öre 1739, värderat till 12 öre, kallad "dubbel pjäs". b. 5 öre 1722,
värderad till 6 öre och kallad "enkel pjäs" eller "pjäs". c. 1 öre 1731, även kallad
"vitten" eller "styver". – Öresmynten i silver kallades också courantmynt. 32 öre i
silver var = 1 daler courant.

Fig. 14. Avesta, 1 öre s m 1730. Detta
kopparmynt kallades också "slant", 2
öre s m "dubbel slant".

ner per månad. 1742 fick Tersmeden ett traktamente om 120 daler s m, men det nämndes ej vilken tidsperiod detta omfattade. Något senare – 1748 – anger Tersmeden sin lön till 10 800 daler (k m) och 1751 till 2000 plåtar. För rösträtt vid Ridarhuset 1756 betalade han 500 plåtar i månaden och 1772 omnämnes varvsamiralslönen som 2000 daler s m.

Om inackorderingar vet vi också något. En årsinackordering betalas med 100 plåtar. Härtill kommer den dagspenning som eleverna skulle kunna tjäna. 1726 utgör terminspenningen 5–6 caroliner, 1730 den årliga inackordering 100 dukater i guld, medan inackordering 1 i Holland uppgår till 90 gulden för Tersmeden och hans dräng, detta i månaden. 1784 är inackordering 1 i Karlskrona 133 riksdaler och 16 skillingar. Vi har något mer uppgifter om andras löner.

1727 uppgår lönen för en informator till 100 plåtar, 1733 är dagspenningen till skeppsstuderande 16 styver (Stockholm), 1731 får en sk kvartersman 13 plåtar i månaden medan arvoden för viss packningsundervisning uppgick till 20 plåtar och för läraren i militära handgrepp till 3 daler om dagen. En betjänt erhåller 12 daler i veckan samt kostpenningar och livré. 1733 utgjorde resestipendiet vid fortifikationen 900 daler om året, men Tersmeden anser detta vara ett lågt belopp. En kurs i navigation betingar 25–40 plåtar. Lönerna till skådespelare varierade oerhört: Tersmeden noterar 1300, 700, 150, 90 cruzados (Lissabon) samt fritt husrum. En ung flicka erhöi tidigt en pension som vederlag (Lissabon) för upptäckandet av en källa. Den utgjorde 500, senare 1000 cruzados om året. Tersmeden noterar också att de negresser som är anställda i Medelhavsområdet bör vid sidan om sin ordinarie syssla i hemmet arbeta på annat håll och dra in 3–4 testoner. Från 1735 noteras en kvinnolön om 90–72 floriner (Nederländerna) medan karlarna skall ha bättre betalt.

Om de svenska militärlönerna får vi veta något, likaså om de holländska. Det holländska amiralitetet betalade sålunda officeren 1 gulden, underofficeren 11 stuywer, en menig 9 stuywer och för en sjuk 10 1/2 stuywer, allt om dagen. Lönerna vid svenska armén synes variera: en of-

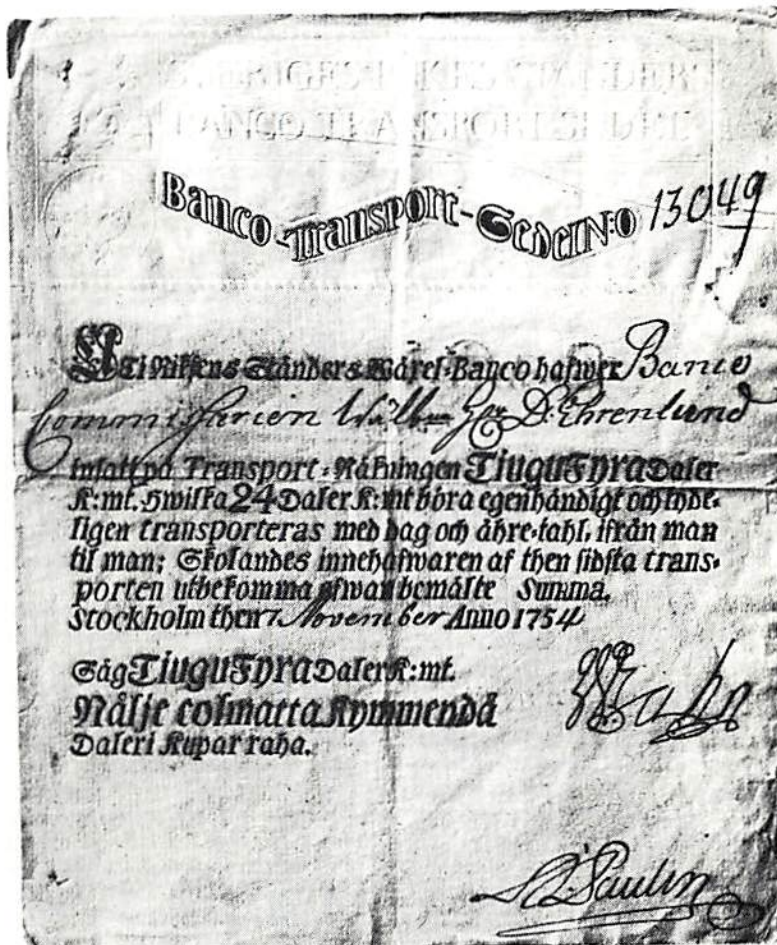

Fig. 13. Rikets ständers bank, sedel om 24 daler k m 1754. Beloppet motsvarade 8 daler s m eller 4 plåtar (1 plåt = 2 daler s m). Riksbankens samling.

ficer har 9 daler s m om dagen men säges också uppbära 5 daler och 4 daler om dagen plus 2 daler för mat, allt i silvermynträkningen. En underofficer skulle erhålla 2 daler s m och en menig 16 styver men något senare noteras underofficerens lön till 25, artilleristens till 20, styrmanens till 15, matrosens till 12, mindre befarnas till 9–10 och de minst befarnas till 8–7 plåtar.

1748 utdelades ett arvode till en musikanter om 2 dukater (Sverige). Förmodligen kan det ligga en portion av dricks i detta. Från åren 1748–53 noteras att en hushållerska har 400 daler om året, att konungens livmedikus har 1000 riksdaler per månad (så länge konungen kunde leva!) samt 100 dukater per månad för förtäring. 1753 hade en kammarjungfru 20 plåtar om året och en präst för barndop 4 riksdaler. 1770 fick en informator 900 daler och en fri resa i lön om året; en

riksrådspension utgjorde 4000 daler år 1773, enligt en annan uppgift avseende åren 1772–87 även 4000 riksdaler. 1776 erhöi ett amiralitetsråd 4000 daler s m, medan en kapten mekanikus fick 24 skilling) om dagen 1778. En löjtnants traktamente uppgick 1774 till 2 riksdaler om dagen och en amiralssuperintendent fick 500 riksdaler om året samt 1784 en brännvinsinspektör 333 riksdaler och 16 skillingar per år. Slutligen omnämnes en ersättning till en korpral för extra exercis till 8 skillingar om dagen.

Vid ett par tillfällen uttalar sig Tersmeden i allmänhet om större inkomster. Han anser, att den som äger 3 miljoner gulden är utomordentligt förmögen, att en årlig inkomst om 16 000 floriner är hög och att den som förtjänar 150 000 riksdaler kan leva rikt. En bonde i Sverige som 1779 äger 30 000 plåtar är förmögen.

1723 erhöj Tersmeden såsom "marknadsgåva" 1 dukat. 7 år senare fick han vid sin avresa 12 dukater medan modern lämnade honom en börs med riksdalrar och caroliner. Det fanns tydligen en gradering mellan föräldrarna. Fadern gav alltid dukater, samma år 15 och senare 25 dukater, medan modern vid ett annat tillfälle (1730) gav honom en handfull caroliner och andra vita penningar.

Dricks omnämnes flera gånger, det rör sig naturligtvis om växlande godtyckliga belopp. Här en uppräknin:

1734 en dukat, samma år 2–6 crusados novos, 1735 en dukat, samma år 3 floriner vid ett tillfälle, och 1 riksdaler vid ett annat tillfälle samt 2 floriner och 10 stuywer, ävensom 2 realer. Ett större dricksbelopp omnämnes också: 12 dukater, och till jul erhåller hans betjänt såsom present 10 dukater. 1736 utdelas i Italien en gåva av 5000 nya turkiska zequiner. 1741 omnämnes en gåva från konungen om minst 100 dukater, som ligger i en rouleau. Tersmeden använder uttrycket ännu en gång senare i samband med ännu en gåva. 1741 skänker han en sedel om 36 daler k m och 1747 fick han likaledes en sedel av kungen om 6000 daler²). En dukat omnämnes ytterligare flera gånger som en dricks, vilket också gäller en riksdaler. När Tersmeden 1751 skänkte bort en dubbelbörs fanns i den ena ändan 25 dukater och 4 riksdaler i vita penningar i den andra, medan han lade ned 300 daler i åtskilliga nya sedlar i en annan börs. Då han 1772 löser en fullmakt lämnas hela 40 dukater som dricks (mutor!). 1784 lämnas av en utländsk gäst 10 rubel till en lindansare, sedan vederbörande betalad samma belopp för entrén. 1787 anordnade Tersmeden en prisskjutning och lämnade 8 skilling som första pris vid fem träffar, medan en något sämre skytt erhöj ett pris av 4 skilling. Samma år fick regementsmusikkåren 2 riksdaler och en matros 1 riksdaler i dricks.

Måltider:

Om måltider och andra nöjen finns flera uppgifter. En sluträkning för en middag 1733 uppgår till 112 daler k m. Samma år erligger Tersmeden för en middag med karp, sparris, punsch och "archiebishoff" en sedel om 600 daler [k m]. I intet

fall vet vi om hur många som deltog. För en måltid erlades 1734 per kuvert en florin, utom för vinet (Nederländerna). För en frukost för 3 personer erlades en florin och 2 stuywer. För en strut konfekt om 1/2 skålpund betalades 8 stuywer och för en måltid för sju personer betalades 54 floriner, vilket Tersmeden översätter till 11 dukater eller 33 plåtar. Vid en annan måltid, en supé, betalas för 1/2 butelj vin och mat 1 florin 10 stuywer och 1735 erligger för en middag i Genua 6 liers (troligen felskrivning för livres) eller, säger Tersmeden, 1 petit écu. I samband med en inackordering i Florens samma år erligger han 3 escudos för rummet, middag ersättes med 5 paulini och supén med 4 paulini, samtidigt som värdshusvärdens framhåller att om måltiden skulle serveras särskilt och ej vid det allmänna bordet, 1 paulino. 1740 betalas 113 daler för 17 personer för en måltid bestående av ostron, hummer, citroner och 2 (!) pomeranser och 1748 kostade en dessert för 112 personer 100 plåtar. Samma år erligger 27 daler kuvertet, då utan vin och punsch, medan en enklare middag samma år omnämnes för 3 plåtar kuvertet, medan samma måltid 1751 kostade 8 plåtar. 1764 anordnades någon bal för 1 plåt per person men då kanske inte maten ingick; 1772 erlade man 5 plåtar per person för en middag medan desserten, som alltid tyckts ha varit en dyr rätt, kostade 10 plåtar och då var det ändå utan glass. En maskerad 1786 betingade 24 skilling som entré, en dans två år senare 6 skilling i entré och 1787 erlade man för en "pique-nique fest" 24 skilling om man var abonnent och annars 32 skilling. En supé 1789 kostade 50 plåtar per person³).

För en glace à limonade betalades 1735 2 reales (Italien).

Några vinpriser finns också: En butelj "rött" kostade 10 stuywer 1734 men också en gång en florin. En butelj vitt på restaurang kostade 16 stuywer, medan i vinhandeln 7 stuywer. Samma år erlades för en kanna rhenskt 9 caroliner i stuywers och för en butelj vin en carolin. Från 1735 noteras "quattro masque" vin (= 4 tunnor) till 25 piaster som Tersmeden översätter till 7 pistoler och 1 piaster. 1748 betalar han för vin och musik 345 daler, varav musiken kostade 170.

Några teaterpriser 1734: Entrén (i Holland) 1 florin 10 stuywer, året därpå i Italien 16 testoner och för entrén på teatern i Neapel 6 carlini. Omkostnader för en uppsättning av Medea 17 000 floriner. 1737 kostade en loge 2 floriner och 1787 begärde en italiensk sångare 16 skilling i entré.

Avslutningsvis skall ytterligare två notiser nämnas. För "flicksällskap" betalade han 1 louis d'or och en annan gång 3 guineas samt supé, bägge gångerna i Nederländerna.

Tersmeden var, om man får tro memoarlitteraturen, en av vårt lands största hasardspelare. Han förföljdes dessutom av otrolig tur åtminstone i sina yngre år. Man kan med säkerhet säga, att han försörjde sig på kortspel. De båda notiserna om hans förmögenhet före och efter portugalsbesöket bestyrker detta. Och de många notiser om hans vinster bekräftar också saken. Det är möjligt att den spelkunnige kan dra speltekniska slutsatser av uppgifterna. Här skall nu endast registreras vilka belopp det rörde sig om.

Redan 1726 noteras att dukaterna rullade och i fortsättningen rör det sig oftast om detta belopp när det gäller hans vinster.

1731: potten utgjordes av en hög dukater, vita penningar och sedlar och Tersmedens vinst blev 30 dukater. Ytterligare vinster från detta år: en pung med dukater; riksdalrar och caroliner; "mina västfickor tyngdes av speciemynt"; han vann 1000 dukater. Banken var ursprungligen 350 dukater och insatsen 100. En del av vinsten gav Tersmeden bort: 60 dukater oräknat några vita penningar; vinst 87 dukater; vinst 48 pjäser; insats 2 styver och slutligen 1000 plåtars⁴) förlust.

1732: vinst 50 dukater; litet vita penningar; vinst 126 dukater; vinst 300 dukater; vinst en hop dukater och 62 daler⁵); insatser 30 daler; 100 daler; 5000 plåtar; 1500 plåtar; 1100 plåtar och 11000 plåtar; 1–2 dukater; 45–50 dukater; 12 dukater och slutligen en förlust: 4 daler och 17 pjäser.

1733: vinst 100 dukater i guld; 1000 plåtar i sedlar; vid marknaden i Hedemora vanns dukater och sedlar samt enkla caroliner, riksdaler, 12 och 6 styvvar i silver, tillhoppa 53 dukater och 3 caroliner, vilket var för tungt att bära hem. Insatser: 20 dukater respektive 2 st 1/2-dukater

(i det senare fallet spelade man med halvdukater); 50 dalers bankosedel, "den minsta sedel banken den gång- en utgav"; och så en förlust, 4–5 dukater.

1734 reste Tersmeden utomlands och härifrån kan noteras i vinster: 192 dukater i guld samt 53 floriner i silver; 16 floriner i guld och silver; 1682 moidorer som gav honom guld i alla fickor; 2372 moidorer; 120 moidorer; 37 moidorer; 18 1/2 moidorer. Som insatser omnämnes en gång så låga belopp som 10 stuywer och i biljard 2 stuywer partiet. I tärningsspel hade han 2, 3 och 5 moidorer som insats men, säger Tersmeden på ett annat ställe, det går att förlora 500–600 moidorer på ett tärningsspel.

1735: vinst 50 louisd'orer; 120 pistoler; en hög vita penningar; 39 piaster; insatser 20 dukater, 10 floriner och slutligen en förlust i Italien om 28 escudi.

Från 1737 kan noteras en förlust om 5 floriner, från 1740 en vinst om 100 dukater och 3000 daler i sedlar; därtill två banker, den ena om 100 dukater och 3000 daler i sedlar, den andra om 50 dukater och 2400 daler i sedlar. En förlust finns detta år omtalad, men den drabbade ej Tersmeden. Den uppgick till 3000 plåtar.

1741: vinster, sedel om 1000 daler; 4 dukater och 3300 daler i sedlar; 36 dukater och 4236 daler i sedlar; en hög dukater och resten i bankosedlar.

1744: omtalas en bank bestående av "en stor guldhög".

1747 vann Tersmeden 2000 daler men 1750 föresätter han sig att aldrig uppleva större förlust än 1000 daler k m. Nästa år höll han löftet, ty då vann han 70 dukater i guld och 7500 daler i sedlar samt en annan gång 4700 daler.

1762 vann han 26 plåtar och 1764 ej mindre än 2453 riksdaler.

1769 vann han 79 plåtar; 1772 gick han flera gånger med vinst: 123, 73, 53 dukater men förlorade en gång 11 dukater.

1776 vann han 540 daler men han spelade även någon gång på lotteri och vann 1769 på det holländska generalitetslotteriet 1720 riksdaler och sju år senare 1992°.

Av priser finns ganska mycket. De redovisas här under resp rubriker:

Bostäder

1741 sal och två kamrar 12 plåtar i månaden

1745 4 smärre rum på Regeringsgatan med värme men utan ljus 30 plåtar i månaden

1747 sal, förmak, sängkammare och ytterligare ett rum 750 daler om året

1751 6 rum och ett tjänarorum 1500 daler

1767 helinackordering 500 daler s m om året

1768 100–120 famnar ved 1200 daler

1769 2 rum varav ett med säng och sängkläder och ljus 400 daler k m i månaden

sal och 2 rum 30 plåtar i veckan helt hus 240 plåtar i månaden bättre hus avsett för utländsk minister 9000 daler k m om året

rum 10 plåtar i veckan 2 små rum 100 daler k m i veckan

riksdag i Norrköping, sal, förmak, 2 kammare och kök 10 plåtar i veckan

Hästar m m

1731 370 daler (travare) 800 daler

200 plåtar släde och sele 100 plåtar

släde 482 daler hö 60 daler parmen

havre 6 daler k m tunnan

1733 ekipage med släde och häst 100 dukater

1740 släde 25 plåtar, sele 11 plåtar

1742 100 plåtar (likställes med 65 rubel)

1750 318 daler ko 45 daler k m

1769 1 par hästar 275 daler s m

1787 hö 4 skilling – 3 skilling 3 runstycken per lispund

1 par oxar 26–29 riksdaler

Kläder

1731 blå kamelott med rävfoder för man 550 daler

tjockt holländskt sidentyg med gråverk och hermelinsbräm (dampäls) 680 daler

1734 sjömanskläder 1000 daler k m

1735 deshabillé i blå celest med färgade blommor 23–17 dukater

1740 svensk uniform 98 daler 16 öre

lappmuddar 27 plåtar

lappstövlar 25 daler

1741 muff samt krage med svandun 43 daler

uniform 411 daler 16 öre

grön virkad silkespung 9 plåtar

1744 brun (mans) klädning med guldtrådsknapphål 600 daler

(priset innebar förlust för säljaren)

3 galaklädnings (herre) mer än 1000 riksdaler

himmelsblått tyg med påkastade silverkvistar till mansklädnings 3 1/2 dukat alnen

blandat silver- och guldtyg till mansklädnings 4 dukater alnen

1751 röd damresekappa, fodrad med sibiriska lammskinn, därtill en slädfäll med fotpåse och snören, vacker björnhud 683 daler

en silkespung av vit sidensarge med guldbrodyr 20 daler

1770 flanell 7 mark 4 daler s m

1772 damklädningssty 588 daler (21 daler alnen)

en stor och en liten ekolsundsuniform 1173 daler

Smycken

1731 etui av guld 740 daler k m

moucheask av guld med spegel i locket 750 daler k m

1733 synålsbok med guldläsbeslag 500 daler k m

ring 1000 daler k m

1735 ring 6000 riksdaler

guldsolfjäder 100–60 floriner

1741 solfjäder 15 plåtar

liten nålbok av svart chagrin kantad med guld och scharlakanslappar 8 dukater (innehöll guld för 4)

1747 mouchedosa tillsammans med två tandetuier av guld 30 dukater

ring med 1 större 8 små briljanter 850 daler

1748 mouchedosa 750 daler jämte 6 plåtar i dukater

stor briljantring 2400 riksdaler

briljantdosa 3600 riksdaler

modernt fruntimmersguldur 1800 daler

fruntimmersurkedja med hake på vilken Orfeus spelar för en herdinna 600 daler

1769 ring med rosenstenar 700 daler

1780 ring med briljanter 100 riksdaler

1784 emaljerat guldur garnerat med pärlor 600 riksdaler

Diverse

- 1734 miniatyrmålning 33 moidorer koffert 278 daler k m
- 1735 apelsiner 3 stuywer stycket brudbukett 3–4 riksdaler banko (Amsterdam)
annan bukett 1 riksdaler banko (Amsterdam)
5 buketter blommor i Neapel 14 uncias (dyrt!)
butelj soja (ansågs dyr) 15 daler
- 1741 pipa med sjöskumshuvud och rör av röd saffian virat med mässingstråd 12 plåtar
väska med plats för hatt 10 plåtar
väggur 62 plåtar
järn 1 skeppund 200 daler
- 1742 resekoffert 8 plåtar
- 1747 fisk 3 daler lispundet
- 1748 1 dussin knivar, gafflar och skedar 1320 daler
1 halvstops bågare med en förgylld medalj i botten av Fredrik I vägende 33 1/2 lod à 9 daler [k m] 7 eller 308 daler och 16 öre [k m]
- 1749 oxe, tjur 10 plåtar
ko 7 plåtar
- 1751 säng 450 daler
- 1755 den svenska importen av salt sill 12 tunnor guld
den svenska importen av spannmål 59 tunnor guld
- 1765 fullmakt vid riksdagen i adelsståndet 100–1000 plåtar
- 1766 tavla av Martin 5 guineas i London, 11 dukater i Sverige
- 1769 göteborgssill 18 daler tunnan
- 1772 rätten att föra volontärkompaniet innebärande en vinst på 4000 daler om året såldes för 8000
traktamente som varvsamiral 1000 plåtar
- 1774 körsbär 2 plåtar kannan
- 1784 tunna råg 3 rdr 16 sk, korn 2 rdr 28 sk, malt 2 rdr 32 sk
- 1785 paret skogsfåglar 36 skilling
paret orrar 28 skilling
1 järpe 7 skilling
vattenkruka rymmande 72 kannor: 72 testoner
- 1786 kanonsvänglåda 38 riksdaler 12 skilling
- 1787 spannmål 1 tunna 3 rdr 16 skilling 4 runstycken

Läkarvård:

Om detta finns några korta uppgifter. Således kostade 1734 en åderlätning 12 testoner och 1735 beta-

lade Tersmeden två gånger ut ett arvode, första gången en dukat, som han likställde med en rdr och 11 stuywer samt andra gången 1 rdr och 2 schelling (Nederländerna). Det sistnämnda beloppet anser han ej tillfyllest och erlägger ytterligare 1 rdr 10 stuywer, vilket av memoarerna att döma likställes med ett arvode av 3 floriner.

Transporter:

Några få uppgifter finns om transport. En lång vagnsfärd kostade 1734 i Amsterdam 4 floriner och vidare omnämnes skeppsfrakt till Amsterdam från Lissabon, där man tog ombord kistor med mynt, varvid man kan anta, att det rörde sig om guldmynt. En skeppsfart mellan Amsterdam och Haarlem på kanalen betingade 2 floriner och 10 stuywer för tre personer medan 2 koffertar kostade 15 stuywer. Vi gissar att priset är per styck. 1740 tog en åkare i Stockholm för en förmiddagskörning 9 daler k m och Tersmeden kommenterar, att han ville ha tillbaka på 4 plåtarssedel⁹⁾. Samma år tog en hyrkusk som engagerades hela dagen 3 plåtar och erhöll därjämte i dricks 3 pjäser. För en längre utlandsresa erhöll en person 1741 ett statsbidrag för kostnaderna om 500 dukater.

Övrigt:

Givetvis innehåller memoarerna mycket av diversekaraktär. Bl a har vi fått uppgifter om hur mynt förvarades och kunde uppdelas. I krigskampanjen 1742 hade Tersmeden hand om skärgårdsflottans pengar. De förvarades ombord i en kista och det kapital som ställts till hans förfogande var 25 000 daler s m i specie och lika mycket i bankosedlar. Det klingande myntet förvarades i 25 påsar med "lika blanka styvvar", vartill kom 4 fjärdingar slantar till skiljemynt. Sedlarna utgjordes av 6–4 plåtars sedlar⁹⁾. När amiralitetet 1786 har ont om pengar i Karlskrona levereras vid två tillfällen mynt dit ned, första gången från Jönköpings och Halmstads ränterier, där Jönköping tillhandahöll 60 fjärdingar slantar och Halmstad 40 fjärdingar. Dessförinnan hade man fått klara sig med assignationer om 100 riksdaler. 1788 talas om ett lass speciemynt om 4000 riksdaler, som skulle fylla ut bristen på mynt och

sedlar sedan speciemyntet drivit ut i allmogens händer.

För övrigt finns mycket att notera. 1746 talas om 5000 goda riktiga holländska dukater och 1732 användes uttrycket stuywer resp fyrk för att markera det minsta man kan tänka sig. Sedlar om önskade belopp omtalas ofta, så 1747 om 1000 plåtar, 1748 om 900 daler k m och 6000 daler k m, 1772 om 18 000 daler, 1784 om 12 000 daler och 1787 nämns en 100 riksdalerssedel, 1748 talas om en stor sedelknippa om 11 200 daler k m som utgjorde mer än ett års kaptenslön¹⁰⁾.

Växlar förekommer 1734 om 200 riksdaler holländsk courant, s å om 13 000 daler k m på Lissabon; 1732 omnämns en växel med fadern som resulterar i en bankoassignation om 120 dukater. Børsen i Stockholm hade ännu ej byggts men enligt uppslagsverken lär man ha träffats på Stortorget och för Tersmeden var børsen ett levande begrepp. Han nämner också dels en bankbok från 1751, det enda kända belägget på att sådana existerar, och han omnämner vidare San Giorgiobanken i Genua, vilken försvann i och med Napoleonkrigen.

Vad gäller svenska kurser kan vi från 1741 notera 20 daler på dukaten, att 150 riksdaler 1743 anses vara detsamma som 900 daler s m och att dukatkursen det året noteras till 22 1/4 daler resp 22 daler [k m]. 1761 utgör växelkursen 56–57, senare 68 1/2 mark [k m] per riksdaler men 1769 42 mark på en riksdaler hamburger banko.

Av utländska kurser noteras 47 daler k m på en moidor, detta 1734, och strax efteråt omtalas att 3293 crusados skulle motsvara 12 997 daler k m.

När Tersmedens betjänt, den franskfödde Le Cloud, avled, lämnade han efter sig sparmedel om 333 dukater; själv säger sig Tersmeden 1734 vid början av året ha haft 169 dukater i guld och 5 i silver och när han efter den portugisiska resan kommer hem, hade han ett spar-kapital ihopsamlat genom spel och i någon mån arbete om 200 louis d'or, 200 engelska guineas, 499 piaster i spanska pistoler, 135 holländska dukater, 48 moidorer och en växel på Amsterdam om 10 105 riksdaler.

I Sverige var en tunna guld alltid 100 000 daler s m; detta var också

en räkneenhet i Holland motsvarande 100 000 floriner.

Av rent numismatiska notiser skall nämnas, att 1783 omtalas ett schatull svenska mynt och medaljer vilket Gustav III skulle skänka till påven¹⁾. Vid Kallebäcks källa skänkte kungen 1787 en gulmedalj till en dam som uppträdde som deklamerande vattennymf. (Kallebäcks källa ligger i närheten av Borås.)

Från Tersmedens besök i Rom 1735 kan antecknas, att en kardinal utdelade 2 gulmedaljer och en i silver.

1732 besökte Tersmeden sina föräldrar i södra Dalarna och gick ut för att fiska. Detta skedde med "drag och slant". Sedan detta tolsats så att man som sänke brukade använda ett kopparmynt som man väl genomborrade, ett ej särskilt dyrbart sätt att skaffa sig tyngd i fiskedonet, har red. påpekat att "slantning" är en metod att fånga gädda med drag! ("Slanta gädda").

Om kollekt skriver Tersmeden två gånger. Ena gången lade han 1 dukat och andra gången 1 riksdaler i kollekten.

Avslutningsvis kan nämnas två notiser från 1734. Vid kortspel i Portugal betalade Tersmeden 1 portugisisk dukat i kortpengar. Då han första dagen samma år var ombord på det holländska fartyg, som förde honom åter mot Amsterdam, underlät han att gå till korum. För detta straffades han ekonomiskt med 1 schelling (Tersmedens staving) eller 2 testoner i böter, vilka myntsorter icke är helt jämförbara.

Noter

1. Som redan antytts i inledningen är Tersmeden ibland anakronistisk i sina anteckningar, som uppenbarligen gjorts flera år efteråt. Skillingräkning infördes från 1 januari 1777 och användes till en början inte i folkmun, men han gjorde det genast.
2. 1741 fanns ännu inga sedlar om 36 daler k m. Sedeln om 6000 daler (förvisso avser han här k m) var en på "önskvärt belopp" utställd: summan kunde ha varit angiven i annan räkning.
3. Ett typiskt exempel på återfall i det gamla räknesättet. Eftersom 1 plåt var = 6 daler k m blir 50 plåtar = 300 daler k m och efter omväxlingskursen 1776, då 1 riksdaler specie

sattes = 18 daler k m, blir 50 plåtar detsamma som 16 2/3 rdr specie.

4. Om plåtar, se ordförklaring och not.
5. Som inledningsvis sagts citeras Tersmeden efter bokstaven. Han avser säkerligen, om annat ej utsäges, hela tiden daler k m.
6. De ojämna beloppen kan förklaras av att Tersmeden räknat om från floriner eller från den något lättare nederländska riksdaldern till svenska riksdaler specie.
7. Detta alltså ett lodpris vid inköp av bearbetat silver, ej boupptecknings- eller smältvärde, som vid denna tid torde ha varit ca 5 daler k m per lod (red:s anm).
8. En anakronism. Vid denna tid fanns ännu ingen sedel om 24 daler k m (4 plåtar), såvida det inte rörde sig om en som utställd på "önskat belopp".
9. Även här måste Tersmeden missminna sig. Sedlar om 36 och 24 daler k m hade ännu ej börjat utgivas.
10. I samtliga fall det talas om daler avses säkerligen daler k m. 1000 plåtar = 6000 daler k m. 1784 fanns ej längre sedlar i daler-räkning. Tersmeden har räknat om bankosedlar i riksdaler specie till daler [k m].
11. Se härom *T. Lindgren*: Gustav III:s medaljgävor till påven Pius VI. Nordisk Numismatisk Årsskrift 1962.

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR

Vi kommer att utöka vår postorderverksamhet. Och behöver därför ännu fler namn till vårt register.

Enklaste sättet att få våra listor och offerter är att sätta in 40 Skr på vårt postgiro nr 702686-7.

Kom ihåg att vi alltid söker guldmynt och betalar högsta pris.

Mynt
Medaljer

Numismatisk litteratur
Dekorationer

Hirsch Mynthandel AB

Stureplan 4, S-114 35 STOCKHOLM SWEDEN
Tel. 08-11 05 56, 08-21 34 59

D. G. Neschers berättelse om ett besök i Rikets Ständers bank 1799

Av Torgny Lindgren

Daniel Georg Nescher, f 1753, d 1827, blev 1776 vinhandlare och 1781 inspektör vid vinprovningsen i tullhuset vid Skeppsbron, från 1792 med titeln överinspektör. Han var en flitig och kunnig samlare av mynt, böcker, handskrifter och graverade porträtt. Hans första myntsamling avyttrades av honom själv 1809; två senare bildade samlingar såldes efter hans död. Neschers böcker, handskrifter och porträttgravyrer kom efter hans frånfälle till Kungl Biblioteket.

En av handskrifterna i den Nescherska samlingen där skildrar ett besök i Rikets Ständers bank; den har rubriken *Relation om beseendet af Riksens Ständers banque* (signum I.n.6.). Vi återger den här nedan med förklarande anmärkningar.

”Relation om beseendet af Riksens Ständers banque.

Måndags-middagen den 12 augusti 1799 feck jag besök af kongl. hof predikanten m:m herr doctor Murray samt en stund därefter äfven af herr banco-archivarien Ekman, hvilka hvardera särskilt på herrar banco-fullmäktiges vägnar anmodade mig at, emedan herr banco-commissarien Silfverstolpe, som hitintills haft vården om banquens mynt-cabinet, då vore på landet och de ej visste någon annan myntkännare at kunna tillita, jag ville åtaga mig klⁿ 4 samma eftermiddag visa och förklara detta cabinet för kejsarl. ryska ambassadeuren herr baron von Budberg och kongl. danska extraordinair-envoijén herr Burke, hvilka då på begäran ärhollit tilstånd at detsamma jemte banquens öfrige inrättningar få beskåda.”

Rikets Ständers bank – som sedan 1867 heter Sveriges Riksbank – flyttade 1680 in i det efter Nikodemus Tessin d. ä:s ritningar uppförda vackra bankohuset vid Järntorget och hade sin verksamhet där till 1906. Gustaf Murray, som Nescher nämner inledningsvis, var 1799 kyrkoherde i Jakobs och Johannes församlingar; han blev sedermera pastor primarius och slutligen biskop i Västerås; han var bankofullmäktige

för prästeståndet 1786–1813. Arkivarien Mårten Reinhold Ekman var helt ny i denna befattning, som han inte hade haft mer än en vecka. Samlingen skulle egentligen ha visats av bankokommissarien Fredrik Silfverstolpe; vi återkommer strax till honom.

Riksbankens myntkabinett finns behandlat i en uppsats av K G Simonsson i Numismatiska Meddelanden XXVI, s 6–18. – Riksbankens mynt- och medaljsamling förvaras numera i Kungl Myntkabinettet, se bankoutskottets utlåtande nr 68 den 18 juni 1943.

Det var högförnåma herrar, som Nescher skulle visa myntkabinettet för. Baron Andrej Jakovlevitj Budberg var ryskt sändebud i Stockholm 1796–1803. Greve Edmund Bourke var danskt sändebud i Stockholm augusti 1798–augusti 1801.

”Jag emottog med nöje denna smickrande commission, ehuru nog obekant med detta cabinet, hvilket jag endast sjelf en enda gång för 2^{ne} år sedan som hastigast beseedt, samt låfvade då fullgjöra detta förtroende så godt jag med min ringa kunskap kunde åstadkomma.

Vid utsatt timma infann jag mig fördenskull uti cassa-contoirsrummen en trappa upp, där man skulle samlas, hvarest jag då anträffade följande, hvilka äfven fådt tillåtelse vara närvarande såsom åskådare, nemiⁿ herr landshöfdingen och riddaren Rosén von Rosenstein, h^f kongl. expeditions-secreteraren Hochschild, h^f doctor Murray med fru, son och dotter, h^f assessoren Gahn med fru och dotter, herr professoren von Schulzenheim med fru, h^f banco-commissarien Lotscher, h^f banco-archivarien Ekman (som nyligen fådt denna sin sysla, hvilken vården om mynt-cabinettet medföljer) samt flere af banquens ämbetsmän.”

Det var flera kända kulturpersonligheter bland dem, som hade fått tillåtelse att vara med som åskådare. Nils Rosén von Rosenstein – som hade varit informator för Gustav IV Adolf under hans minderårighet och

därför erhållit landshövdingens titel – tillhörde eliten inom Sveriges litterära värld, ständig sekreterare i Svenska akademien och ledamot av Vitterhetsakademien. Stadssekreteraren Rutger Fredrik Hoeschild är för eftervärlden mest känd för sina dagboksanteckningar från åren 1771–1801. Henrik Gahn, som var assessor i collegium medicum, var en av sin tids mest framstående läkare; han erhöi sedermera 1814 vaccinationsmedaljen i guld (Nordisk Numismatisk Årsskrift 1961, s 123ff). En ännu mera bemärkt läkare var professor David von Schulzenheim; han hade 1763 ympat kronprins Gustav (sedermera Gustav III) och hans syskon mot smittkoppor (NNA 1961, s 108). Schulzenheim är mest känd för sitt författarskap i ekonomiska frågor, främst rörande bank- och penningväsendet. Vi vet inte, varför dessa herrar hade fått tillåtelse att besöka banken. Bankokommissarien Johan Georg Lotscher var i yngre år organist i Maria och Katarina kyrkor; han har komponerat en känd julhymn. Det är omöjligt att säga, varför Nescher nämner Lotscher men inga andra av de närvarande bankens ämbetsmän.

”Rafraichissementer kringbodos, och tiden fördrefs igenom muntra samtal ända til klⁿ 6, då änteligen de förväntade höge herrarne med deras suite uti prägtige öppna vagnar med 2^{ne} par hästar ankommo samt utaf en del af banco-staten, företrädd af h^f doctor Murray såsom fullmäktigt, vid nedra trappan emottogos och upfördes.”

Rafraichissementerna, förfriskningarna, tycks ha lossat tungans band, och de närvarande torde inte ha funnit tiden odrägligt lång, trots att de fick vänta i två hela timmar, innan de höga herrarnas tunga ekipager dundrade in på Järntorget. Det skulle vara intressant att få veta, hur de stora fyrspannen kom in på torget genom de smala gränderna. Märkligt nog fick Murray tydligtvis ensam representera bankofullmäktige. Man hade kunnat vänta, att någon av de adliga bankofullmäktige hade tagit emot så förnåma gäster; fullmäktiges ordförande var 1799 greve Gustaf Fredrik Gyllenborg, den kända skalden. I stället tycks en del av bankostaten, det vill säga bankens tjänstemän, ha utkommanderats för att bilda spaljé.

D. G. Nescher efter teckning (sedermåla använd för kopparstick) 1788 av J. L. Caton. Kungl. Biblioteket.

"Stämpel-verket, med därinnom varande sedel-tryckeriet, besågos då först. Efter fogad anstalt var allt på dessa ställen medelst flere arbetare uti full gång. Ganska fort och compendieust stämplades och trycktes där valeuren på många riksgälds-sedlar igenom prässverk, försedde med starka skrufvar och stora slagbomar af jern, med tunga kulor för ändarne, nästan på lika sätt inrättade som de, hvilka på Kongl. Myntet til präglingen nyttjas."

Bankoutskottet bestämde 1747, att blanketterna till riksbankens sedlar skulle tryckas i en tryckeri-verkstad, som inrättades i själva bankohuset; tryckningen hade dittills ägt rum i ett privat tryckeri i

staden. 1729 infördes den så kallade vitstämplingen, en metod att medelst medaljpress präglade in figurer och bokstäver i papperet till sedlarna; de syntes konvexa på sedlarnas framsida och konkava på baksidan. Vitstämplingen utfördes till att börja med på Kungl Myntet, men flyttades 1747 även den över till bankohuset, dit en press anskaffades. (Se Torgny Lindgren, *Riksbankens sedelhistoria 1668-1968*, Sthlm 1968, s 69, 71.) Riksbankens sedeltryckeri och stämpelverk arbetade även för det 1789 grundade riksgäldskontoret. Det är svårt att följa Neschers redogörelse för vad de besökande såg: tryckning och stämpling skedde givetvis inte med samma sorts

press. Nu hade riksgäldskontoret infört ett extra skydd mot sedelförfalskning, som inte fanns på riksbankens sedlar, nämligen att låta trycka valören på sedelns baksida, där sedan vitstämplarna anbringades: det kan vara den tryckningen och den stämplingen, som Nescher avser. Stämpelverket låg vid denna tid i huset åt Skeppsbrosidan. Bankofullmäktige beslöt den 14 november 1799, att det skulle flyttas "till en kallare inom banco-huset åt Jern-torgs-sidan". Där hade tidigare förvarats myntade kopparplåtar, men bankens förråd av sådana hade gått ner till en obetydlighet.

Det säger sig självt, att det var förenat med många olägenheter, inte minst med tanke på brandfaran, att ha ett tryckeri i bankohuset, där så stora värden förvarades. Stor omsorg hade därför lagts ned på brandanstalterna i huset. De besökande fick nu tillfälle att ingående studera dessa anstalter.

"Därefter besågos på gården och uti nedra våningen åske-afledarena, brand-redskaperna och vattenpumpningen, hvilken förrättades af mycket arbets-manskap, klädde uti deras vid eldsvådor brukeliga kläder.

Våning för våning ända up i öfversta vinden sågo vi sedan vattenupfordringen, som sker igenom många fördolda koppar-rör, hvarutur vattnet medelst massive metallstappar ledes uti stora aflångt-fyrkantiga stora koppar-kar, som då uti alla förstugo-gångar och vindar under dem voro utsatte, hvilka äfven voro så inrättade, at de igenom andra rör och rännor åter kunde hastigt uttömas.

Igenom en tilbringare up uti ena vinden blef 60 kannor vatten uti minuten upfordrat.

Strålen af en sprutslang utsattes från et vinds-fönster inåt den kringbyggda banco-gården, hvilken ganska högt och ömngt kastade vattnet öfver och omkring alla taken, så at inom en kort stund allt badade uti vatten.

H^r capitain-mechanicus Röngrén, som hade upsigten och commendo öfver alla dessa brand- och vattu-anstalter, sparde ingen möda at noga visa och förklara effecten af dessa förträffeliga inrättningar, igenom hvilka inom kort tid en del eller hela detta hus alt efter behof kan sättas under vatten.

Därpå besågos de förnämsta departementen och contoiren inom detta kostbara samt öfveralt väl och beqvämt inrättade banco-verk, äfven herrar fullmäktiges vackra samlings-rum, cancellie och archive, uti hvilket senare mynt-cabinetet jämväl står."

Jacob Henrik Røngren förordnades af bankofullmäktige den 24 april 1797 att ha "vården och inseendet öfver banquens sprutor och vattenupfordrings-värk"; han hade den 6 november 1795 af överståhållaren och magistraten förordnats att vara stadens sprutmästare.

Äntligen stod Nescher inför den uppgift, som han hade kallats till banken för.

"Jag, som tillika med alla de öfrige hitintills varit en tyst och upmärksam åskådare, blef nu här framkallad att upvisa denna dyrbara myntsamling, hvilken aldrärförst af herr præsidenten baron Gustaf Rålamb blifvit med mycken kostnad och möda tilhoppa bragt, sedan af des son, herr præsidenten baron Claes Rålamb, år 17.. emot 120.000 daler k^{mt} hitlämnad samt sedermera af banquens mycket tilökad och nu för 2^{ne} år sedan af herr banco-commissarien Silfverstolpe med stor möda i bästa ordning satt och upptecknad. Den består för det närvarande af något mera än 3000 svenska mynt och medaljer utom några utländska. En stor del häraf äro i guld, största delen i silfver och de öfrige i koppar, mäsing, tenn och bly. Utom dess finnes här et vackert antal koppar-plåtar, poletter, spelpenningar, gutna medaljoner samt sköna uti förgylt silfver infattade miniatyr-portraits, så at näst det kongl^a samt Upsala cabinetter detta äro nu det fullständigaste här i riket."

Friherre Gustaf Rålamb var president i bergskollegiet och hans son friherre Claes Rålamb president i kommerskollegiet. Det af Nescher ej utskrivna året för riksbankens övertagande av samlingen var 1756. Efter ett påpekande från 1794 års bankorevisorers sida fick banko-commissariens Fredrik Silfverstolpe i uppdrag att med biträde av sin son Carl Gudmund Silfverstolpe lägga samlingen i den ordning, som tillämpas i Carl Reinhold Berchs *Beskrifning öfver svenska mynt och kongl. skådepenningar*, Ups. 1773. Denna omordning verkställdes på somrar-

na 1795 och 1796; den vann 1797 års bankorevisorers välbehag. Inventariet är skrivet på interfolierade blad i ett exemplar af Berchs *Beskrifning*; det förvaras nu i Kungl Myntkabinetet. Därjämte uppgjordes en summarisk förteckning, som är publicerad i K G Simonssons ovan nämnda uppsats, s 8. Möjligen har Nescher haft tillgång till den summariska förteckningen, då han skrev ner sin berättelse om besöket i Rikets Ständers bank.

Det grundliga studium, som de besökande ägnade åt alla brandanstalter "våning för våning ända up i öfversta vinden" i det höga bankohuset, krävde givetvis lång tid, och Nescher måste av tidsnöd begränsa sig till att visa några sällsynta mynt. "Emedan tiden igenom de föregående besigtningarne redan var tämmeligen medtagen, hannt jag nu ej mera än som hastigast framlägga och förklara några de äldste ökände och rune-mynten jämte en del af våre äldre konungars samt Sturarnes til deras ålder, valeur och sällsynthet, äfven konung Gustaf Vasas med flere af hans efterträdares raraste och märkvärdigaste mynt och medailler, så ock diverse enskilte svenske personers skådepenningar tillika med åtskilliga gutne, målade och emailleerade portraits samt sluteligen de största koppar-plåtarne, hvilka såsom för utlänningar ovanlige i synnerhet ådrogo sig desse herrars upmärksamhet.

Med flit undvek jag dock at framtaga alla de ryska och danska fiendelige medailler, hvilka under deras med Sverige förda krig fordom nog ömnoget utkommit och hvaribland en del äro för ohöfviska at uti vårt nu mera belevade tidevarf kunna utan rodnad af dessa länders mycket uplystare legater åskådas."

Det är intressant att notera, att Nescher hyste utpräglad aversion mot fiendliga medaljer, även om han inte uttalade sig med fullt så starkt patos som B E Hildebrand gjorde i företal till *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar* etc., Sthlm 1874:

"För ingen del har jag kunnat förmå mig att, efter Berchs föredöme, upptaga fiendliga minnes- och smådepenningar, slagna i anledning af våra i krig lidna motgångar. Må hvem som vill vanpryda sin Svenska samling med dessa icke sällan om råhet och hätskhet vitnande arbeten. I de samlingar jag vårdar hafva alla

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08/11 08 07

dylika blifvit utgallrade ur Svenska serien och inlagda på de länder, från hvilka de utgått eller i hvilkas intresse de blifvit förfärdigade. Det har för mig varit tillräckligt motbjudande, att af dessa alster från en äldre tids skandalpress upptaga sådana, som vitna om välvilja för Sverige och bitterhet mot dess fiender. Till heder för vårt land och Svenska folkets karakter må anmärkas, att dylika smutsiga konstalster aldrig utgått från Svenska medaljpressar."

"Fransyska och tyska talades ömsom; det sidstnämnde språket nytjade jag dock mäst. Hans excellence herr ambassadeuren, så väl som dess ambassade-secreterare herr Alopæus, och kongl. danske ministern voro alla vittre, mycket complisante och uti mynt-kunskapen tämmeligen bevandrade, i synnerhet den sidsta, hvilken sjelf skal vara samlare. Herr ambassadeuren var däremot tillika ganska munter, språksam och på alt sätt intagande."

Den ryska ambassadsekreteraren Frans David Alopæus, som Nescher nämner, härstammade från en gammal finsk kultursläkt. Han kom till Stockholm 1796, blev chargé d'affaires 1801 och var ambassadör 1803–1808. – Han undertecknade sedermera såsom rysk förhandlare fredsfördraget i Fredrikshamn 1809.

"Klⁿ var öfver 8 om aftonen, då jag til desse förnämde herrars synnerliga nöje slutade denna intressante commission, hvaröre de vid afskeds-tagandet behagade mig utmärkt höfligt betacka. Hvarefter de nedföljdes til porten och afreste.

Därpå åtskildes äfven alla de öfrige, mycket nöjde öfver det de denna eftermiddag fådt bese. Jag förfogade mig då också med glädje til mit hemvist.

Under det detta besök inom banquens påstod, var hela Jern-torget utanföre med ganska mycket folk uppfylt, förmodeligen ditdragit af und-

ran och nyfikenhet at få veta, hvad såm många anstalter, då därstädes för våra närmaste grannars ministrar visade, månede uti närvarande svåra tider hafva at betyda?

Uptecknat på herr assessoren Gjørwells begäran; dock med förbehåld at det ej af trycket får utkomma.

D. G. N."

"Assessoren Gjørwell", som Nescher nämner avslutningsvis, var den kända, mycket nitiska utgivaren av tidskrifter och historiska samlingsverk Carl Christoffer Gjørwell.

*

Varken bankofullmäktiges eller bankokommissariernas protokoll för 1799 (i riksarkivet, Rb 105 resp Rb 984) innehåller ett enda ord om det celebra besök i riksbanken av diplomater och prominenta kulturpersonligheter, som den kända mynt- och boksamlaren Daniel Georg Nescher har berättat om, inte heller finns det omnämnt i bankokommissariens Fredrik Silfverstolpes handskrivna *Berättelse om banco-värket i Sverige*, volym 5, 1777-1800 (i riksarkivet, Rb mskr. 1).

Enligt Nescher hade de båda diplomaterna anhållit om tillstånd att få bese riksbanken. I bankofullmäktiges inkomna handlingar för 1799 finns emellertid ingen skrivelse från någondera av dem bevarad.

Inte heller innehåller Inrikes Tidningar någon notis om något diplomatbesök i riksbanken den 12 augusti 1799.

Bland riksbankens gäster vid ifrågavarande tillfälle nämner Nescher den kända dagboksförfattaren Rutger Fredrik Hochschild. Olyckligtvis har originalhandskriften till Hochschilds dagboksanteckningar gått förlorad. I Uppsala universitetsbibliotek finns en avskrift, gjord av annan person, av anteckningarna (handskrift F.825:a-d); där finns överhuvudtaget ingen anteckning för den 12 augusti 1799. Men vi vet givetvis inte, om det fanns någon sådan anteckning i det förlorade originalet.

I Neschers manuskript har av annan hand gjorts åtskilliga ändringar och tillägg. I slutmeningen har sålunda förbudet mot publicering blivit överstruket, initialerna D. G. N. har förtydligats och datum har satts till; meningen lyder nu: "Uptecknat

på Herr Assessoren Gjørwells begäran af D. G. Nescher, Öfver-Inspecteur. Stockholm, den 24 Aug: 1799". I texten har bland annat alla de namngivna besökandes förnamn satts ut. Andringarna och tilläggen är gjorda med spetsig, rätt svåräst stil: den kan vara Gjørwells. Vid tiden för det av Nescher omtalade besöket i riksbanken tycks Gjørwells publikationsverksamhet emellertid i det närmaste ha avstannat. Tankbart är att Gjørwell planerade att publicera Neschers skildring av besöket i riksbanken, men att publiceringen sedan inte blev av.

Ett indicium – låt vara mycket svagt – på att ett sådant besök ägt rum, är måhända att bankokommissariens Lotscher, som var revisionskommisarie, den 16 augusti 1799 för kommissariatet anmälde, "det han funnit golfven uti banquens bägge stämpelrum vara af ålder och fugtighet så bristfällige, at nödvändigheten fordrar at deruti låta inläggas nya". Lotscher tycks sålunda strax dessförinnan ha besökt stämpelrummen.

Denna uppsats författade Torgny Lindgren för fyra år sedan men dröjde med att låta trycka, eftersom det ju inte varit möjligt att få något belägg för att dessa diplomater verkligen avlade det skildrade besöket. Författaren tänkte sig möjligheten av att Nescher haft något särskilt syfte med sin skildring, kanske politiskt; under allenastyrandets tid 1789-1809 rådde censur och för att undgå den måste man arbeta med så subtla medel, att deras eventuella syftemål undgår en sentida läsare.

Kurt Hillström 1970. Medalj av Léo Holmgren. Kungl. Myntkabinettet. Foto ATA (N. Lagergren).

Kurt Hillström 1905-1985

Förre kyrkoherden Kurt Hillström, Ulricehamn, avled den 11 januari. Han var i hela sitt liv en varm vän av medaljkonsten och en ivrig samlare av såväl svenskt som utländskt material. Hans utgångspunkt var hela tiden det konstnärliga värdet – läs hans synpunkter i artikeln "Medaljens Vänner" i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad 1949, s. 80-81, där han bl a sade följande om den äkta medaljvännen: "Han tycks vara mera sällsynt i numismatiska kretsar och borde rätterligen finnas i ett annex till en konstförening, ty det är det intresset hos medaljsamlarna, som kan åstadkomma något nytt och bestående skönt i medaljväg, som det här är fråga om. Vi lida ingen brist på skulptörer, som känna till, hur man åstadkommer en bra medalj. Men intresset hos numismatikerna för fullgoda ting saknas..."

Sedan Hillström knutit kontakt med en liten krets likasinnade drog han konsekvenserna av sina åsikter och lämnade SNF. Genom åren behöll han sina kontakter med såväl Kungl. Myntkabinettet som flera av våra främsta medaljkonstnärer. Hans porträtt på hyllningsmedaljen 1970 utfördes också av hans vän Léo Holmgren vid Kungl. Mynt- och Justeringverket.

Kännarna av god medaljkonst är blott alltför få. Vi kommer att sakna Kurt Hillström.

LLt

**Köper
Säljer
Värderar**

ANTIKHALLARNA Tel. 031-13 55 81
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg

I samma månad som Bengt Sandberg medverkade i MYNTKON-TAKT/SNT med sin artikel "En amatör fotograferar mynt" – dvs i september förra året – gick han bort. Han var en framstående analytisk kemist med en lång karriär bakom sig, bl a vid Kabi, och hade mycket stor betydelse för verksamheten inom Svenska Kemistsamfundet. Trots sin dagliga gärnings omfattning och krav hann Bengt Sandberg också med att ägna tid åt sina hobbies, till vilka hörde fotografering och numismatik. Han var en ofta sedd besökare på SNF:s föredrag och auktioner. Vid "Myntets Dag" 1981 i Historiska museet stod han för fotograferingen. Vi har förlorat en kunnig och omtyckt medlem.

LLI

Nya sedeln

om 500 kronor kommer ut senare i vår. Den kommer enligt uppgift att prydas med ett porträtt av rikshushållaren Karl XI, vilket kanske på sitt sätt är lämpligt. Någon statlig svensk 500-kronorsedel har som bekant aldrig funnits, däremot ett fåtal utgivna av privatbanker. Och så förstås 500 riksdaler riksmünt före 1873.

Ny adress

Från och med mars håller SNF sina möten på Sandhamnsgatan 50 A i Stockholm (buss 41 går dit). Där kan vi tillhandahålla kaffe, bröd och läsk till självkostnadspris. Välkomna!

RECENSIONER

Lars O. Lagerqvist – Ernst Nathorst-Böös: *Vad kostade det? Priser och löner från medeltid till våra dagar.* Stockholm 1984. ISBN 91-36-02105-9. Ca pris inbunden 80 kr.

Det välkända författarteamet Lagerqvist – Nathorst-Böös har ännu en gång begåvat oss med ett intressant verk – i dessa inflationstider därtill särskilt aktuellt och upplysande.

I de inledande kapitlen lämnas instruktiva informationer om mynträkning, om de olika myntsorterna, om mynträkning och kurser från 1300-talet fram till 1800-talets mitt samt om penningvärdet (med värdefullt siffermaterial om prisutvecklingen sedan 1732 fram till 1984). För att läsaren skall rätt förstå de presenterade exemplen på priser och löner lämnas i ett särskilt kapitel förklaringar till utnyttjade mål, mått och vikt samt andra termer och i ett annat kapitel utdrag ur vissa ekonomiska handlingar med förslag till hur deras sifferuppgifter skall betraktas.

Siffermaterialet redovisas i början för vart tionde år men sedan vart femte. Uppgifterna täcker det mesta av mänskligt leverne. Det är ett nöje

Måndagsseminarier i numismatik

Lokal: Sandhamnsgatan 52 A, Stockholm, kl. 18.30 (obs!)

- 4/3 Om stämpelidentiska vikingatidsmynt och vikingatida stamptillverkning. Ett tekniskt experiment (forts. från 12/11 1984). Sven Brahme m fl.
- 11/3 "Den senmedeltida penningen i Sverige". Bakgrund, metod, resultat. Brita Malmer.
- 18/3 Thordeman XVI i depåfynd och hopade fynd. En principdiskussion om myntfyndens källvärde. Kenneth Jonsson och Brita Malmer.

25/3 Genomgång av aktuell litteratur.

OBS. ÄNDRAD TID!

Välkomna!

Brita Malmer

att läsa dem, bl a därför att de ger intressanta utblickar över hur handeln och kontakterna med utlandet utvecklats. Det är också med ett småleende som man läser många av uppgifterna, som t ex att ett fat rödvin från La Rochelle kostar 12 mark penningar 1330, att avgiften för intagning för all framtid på Helgeandshuset i Stockholm 1480 var 200 mark, att rustning som skyddar mot skott år 1560 gav dess bärare 45 mark i årslön, att ett enkelt brev 1660 kostade 5 öre k m oavsett transportsträckans längd, att Ziervogels Weckoskrift öfver åtskilliga historiska ämnen i anledning af mynt, medailler kostade 2 daler k m häftet, att en hovrättsassessor 1720 hade 2 400 daler k m i årslön om han var ofrälse men 3 000 som adelsman samt att Esaias Tegnér's biskopslön 1820 uppgick till 600 riksdaler riksgälds jämte 340 tunnor spannmål och 3 ängslotter.

Boken, som är rikt illustrerad, rekommenderas varmt.

NUF

SNF:s kansli

har postadress Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g, 115 50 Stockholm. Telefon-tid måndag–fredag kl 10–13, tel 07/67 55 98, besökstid 10.30–12.30. Semesterstängt, från midsommar till ca 1 september, samt över julhelgen.

Äldre litteratur

Nya medlemmar och läsare kan studera en förteckning i nr 9/10 1984, som kan fås från kansliet.

Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner

avhåller årsmöte måndagen den 15 april 1985 kl 19.00 på Hessensteinska palatset, Riddarholmen, Stockholm.

Visning och föredrag av förste intendent Lars Sjöberg, Nationalmuseum. Anmälan kräves ej.

Medlemskap – som bl a ger fri entré till Kungl. Myntkabinettet – erhålles genom att 50 kr insättes på postgiro 35 48 60-9. Ange namn, titel, adress på talongen och ange, att medlemskap önskas.

Om myntutgivningen på ön Lundy

Några kommentarer till ett avsnitt i Erik Gambys

”Bland numismatiker”

Av Martin Ekman

I Erik Gambys intressanta *Bland numismatiker* (Svenska Numismatiska Föreningen, Smärre skrifter nr 3, 1984) finns ett kortare avsnitt om de mynt i valörerna 1 puffin och 1/2 puffin, som 1929 utgavs av Martin Coles Harman på ön Lundy utanför sydvästra England. Jag skulle här vilja ge några kommentarer till detta, dels om myntutgivningen och dess bakgrund, dels om vad som hände mynten sedan.

Då Martin Coles Harman 1925 köpte Lundy, ansågs ön sedan länge inta en viss särställning ur statsrättslig synpunkt. Exempelvis erlades inga skatter eller avgifter till Storbritannien. När Harman 1929 lät utge särskilda mynt för Lundy, ansåg han sig helt enkelt ha rätt att göra så, eftersom enligt honom Lundy var att betrakta som ett självstyrande område inom Brittiska Imperiet. Att detta inte bara var en uppfattning hos den lilla befolkningen på ön framgår av, att vissa banker i England under åren 1929–1931 växlade brittiska mynt till Lundy-mynt och tvärtom. Relationen var 1 puffin = 1 penny.

Valet av puffin = lunnefågel som namn på myntenheten sammanhängande huvudsakligen med namnet på själva ön: Lundy, av nordiskt ursprung från vikingatiden, = Lunne-ön. Mynten, som gjordes av brons, präglades i Birmingham i 50 000 ex. av vardera valören. Som framgår av nedanstående bilder bär mynten på

åtsidan Harmans porträtt och på frånsidan en bild av 1 resp. 1/2 lunnefågel i överensstämmelse med resp. valör. Mynten har dessutom en allittererande randskrift, som syftar på den klippiga öns läge i havet med fyrar som syns vida omkring – randskriften lyder: ”Lundy lights and leads”.

När Harman ställdes inför rätta för denna myntutgivning hävdade han ända upp i Högsta domstolen, att brittiska domstolar inte hade någon jurisdiktion över Lundy. Han dömdes likväl 1931 och fick böta 5 pund. Han fick samtidigt beröm av Högsta domstolen för att med både humor och skicklighet själv ha försvarat sig.

Gamby antar att mynten sedan konfiskerades, men så var faktiskt inte fallet. Rätten att använda mynten i handeln på Lundy upphörde 1931, men mynten blev kvar på ön, där man fortsatte att sälja dem. När jag 1970 besökte Lundy träffade jag den man, Felix W. Gade, som tjänstgjort som ”Lundy Agent” hela tiden under såväl Martin Coles Harman (1925–1954) som dennes son och dottrar (1954–1969). Gade var nära 80 år men skötte fortfarande öns affärer. Det visade sig att han inne på sitt kontorsrum alltjämt förvarade puffin- och halvpuffin-mynt i de jutesäckar, i vilka de 1929 hade levererats från Birmingham! Av valören 1 puffin fanns så få mynt kvar, att han inte längre ville sälja något, men 1/2 puffin sålde han för 2 pund.

Slutligen kan nämnas att Gade ansåg, att den främsta anledningen till åtalet mot Harman var, att han låtit prägla mynt med sin egen bild på i stället för den brittiske kungens. Hade han låtit bli att sätta dit sitt eget porträtt, skulle brittiska staten enligt Gade troligen inte ha brytt sig om saken.

Litteratur:

Boundy: Bushell and Harman of Lundy. Grenville, 1961.

Langham: Lundy. David & Charles, 1970.

Mitt i City

PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av

Mynt • Sedlar

Medaljer

Frimärken • Vykort

Aktiebrev • Tillbehör

Drottningg. 19, Box 16245

103 25 STOCKHOLM, Tel. 08-21 12 10

Storg. 2

852 30 SUNDSVALL, Tel. 060-11 15 40

Lundy, 1 och 1/2 puffin 1929. Foto Bo Widegren, Kungl. Myntkabinettet.

Det finska jubileumsmyntet

om 50 markkaa 1985 till 150-årsjubileet av Kalevalas publicering kommer icke att tillhandahållas av SNF. Om läsaren inte vill vända sig till svensk mynthandel kan det beställas från:

Union Bank of Finland

Monetarium

PO Box 868

SF-00101 HELSINGFORS

Finland

Afrikas Befrielses Orden

Liberia är det svarta Afrikas äldsta självständiga stat. Som sådan åtnjuter landet, trots sin förhållandevis ringa ytvidd och fåtaliga befolkning, en närmast sentimental prestige bland övriga afrikanska stater.

En av kontinentens tidigaste ordensdekorationer hör hemma där: *The Liberian Humane Order of African Redemption*, i något platt svensk översättning kallad "Liberias Afrikas Befrielses Orden" (LiberAfrBO). Den instiftades 1879 av president A. W. Gardner och hade som syftemål "The Glory of God in the civilization of African Tribes within and in the neighbourhood of Liberia". Med sina tydliga religiösa övertoner påminde den alltså något om de medeltida riddarorden sådana de uppfattades av en USA-inspirerad frireligiös trosuppfattning.

Orden har tre grader: Storkors ("Great Band"), kommandör och officer. Dess tecken är för de lägre graderna en femuddig stjärna med sextio mm diameter i vit emalj kantad med guld. I dess mitt ett fält i guld med en krans av grön lager, och i centrum av detta "ett guldkors i mörk träfärg på vars ena sida finns en manlig och på den andra en kvinnlig medlem av den afrikanska rasen". Utanför lagerkransen en fängkedja, allt lagerkrönt. På framsidan finns Liberias vapen och nationella devis: "The Love of Liberty Brought Us Here".

Statsvapnet visar en strand i soluppgången med en palm, plog och spade, ett oceangående segelfartyg och en flygande duva. Denna har i sin näbb en öppnad skriftrulle, som symboliserar Liberias budskap om fred och samförstånd i världen.

Ordensbandet bär nationalfärgerna rött, vitt och blått i långsgående ränder, sex röda och fem vita med blått på yttersidorna. För storkorset är bandet etthundra mm brett. Kraschanen är av dubbel storlek jämfört med ordenstecknet för de lägre graderna. Se bilden.

Liberias president äger rätt att bära storkors, dess vicepresident kommandörstecknet.

Flera svenska medborgare har tilldelats LiberAfrBO. Bl a innehades dess storkors av framlidne dr Marcus Wallenberg.

På liberiansk sida insåg man ganska tidigt vilka svårigheter som är

Foto: JAN-LEO, Ystad

förknippade med en enda nationell ordensdekoration, särskilt när denna bara har tre klasser (jfr MYNTKONTAKT 1985 nr 1 s. 17). År 1910 ansåg man sig behöva en kompletterande militär utmärkelse, *The Distinguished Service Order*, vars insignia skisserades av den på sin tid kände liberianske skulptören och arkitekten Aaron Brown. Därefter kom 1920 *The Order of the Star of Africa* (LiberAfrSO) med fem grader, och 1955 *The Most Venerable Order of Knighthood of the Pioneers of Liberia* med tre, av vilka de två högsta, storkors ("Grand Cordon") och storofficer med stjärna, är begränsade till etthundra resp tvåhundra ledamöter.

Hans E Sköld

Medlemsnålen

i silver kan fås från kansliet.
Pris 20 kr + porto.

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:
Ingång Narvavägen (hörnet
Linnégatan), 2 tr.
Stockholm

Aktuell programinformation:

08-783 94 00

Museet:
Tisdag – söndag 11 – 16
Måndag stängt
Besöksstid: tisdag 13 – 16
(ingång Narvavägen)
Besöksadress (efter
överenskommelse
om tid per telefon):
Storgatan 41

Postadress: Box 5405,
114 84 Stockholm
Tel.: 08-783 94 00

Synpunkter på skriftutgivning samt historik

I Myntkontakt nr 9/10 1984 skriver Rolf Sandström om utgivningen av Göteborgs Numismatiska Förenings (GNF) Småskrifter bl a: "Serien startade egentligen 1970 då Lars-Ingvar Jönson och Bernt Saxin hade styrelsens uppdrag att utge Nils Ludvig Rasmussons föreläsning *Sturetidens myntförhållanden*, vilken utdelades till GNF:s medlemmar." Här får läsaren intrycket att dåvarande styrelse tog initiativ till att starta en skriftutgivning. Så var inte fallet och något "uppdrag" att utge en skrift förelåg inte. Undertecknade (i forts. endast efternamn), som var huvudpersoner under denna period, ger här en återgivning av utvecklingen. Dr Rasmusson, Stockholm, höll föredrag om *Sturetidens myntförhållanden* på GNF:s mötesafton 16/3 1970. Jönson hade sedan 1969 god kontakt med Rasmusson och efter mötet intogs supé. Vid Rasmussons avresa till sitt pensionat överlämnade han, i Restaurang Hantverkets garderob, manuskriptet till Jönson. Detta förtroende bottenade bl a i Jönsons/Saxins utgåva av H. Hildebrand (*Medeltidsmynt*, med tillägg av 30 sidor register) år 1969.

Jönson/Saxin påbörjade omedelbart och på eget initiativ en renskrivning av manuskriptet och infogade myntbilder, hämtade ur "Hildebrand". Retuschmaterial till bilderna inköptes redan den 18/3. (Specifiserade kvitton finns samt brev och noteringar.) Jönson hade tidigare, i arbetet, bl a varit redaktör för teknisk information. Det hela översändes till Rasmusson (not. om rek. 7/4) och följdes av tel.samtal samma dag (kr 6.60). Rasmusson blev entusiastisk. Idén med bilder ur "Hildebrand" tilltalade honom och han föreslog att arbetet skulle gå ut över såväl Svenska Numismatiska Föreningen (SNF), Stockholm, som GNF. Jönson föreslog att Skånes Numismatiska Förening (SkNF), under Filip Härenstam, med vilken god kontakt också förelåg, skulle delta. SkNF meddelades och accepterade preliminärt (tel. 16/4 och 18/4).

Titigare hade försökts enkel stenciltryckning, på lösa A4-blad, hos Bo Nordell (sekreterare i GNF) på dennes arbetsplats. Så långt vill GNF följa med. Då resultatet inte blev bra bestämde Jönson/Saxin tryckning i offset. Detta framfördes i brev 7/4 till GNF (Sandström). Kostnaden skulle bli högre (offsetkostnaden angavs) samt "... om styrelsen kunde fatta principbeslut betr. tryckning av föredrag... uppsatser." och "... beslut kan ju inte förgå varje enskilt fall". Redan här förbereder Jönson/Saxin och manar på om kontinuerlig utgivning.

Manuskriptet med bilder omarbetas nu av Jönson/Saxin och överförs till format A5, häftat, skuret, med omslag, varefter kalkyl. På eget initiativ förelig-

ger nu en skrift om *Sturetidens myntförhållanden*. De tre föreningarna under rättades. SNF (Lars O. Lagerqvist) 30/4, SkNF (Härenstam) 6/5. Självkostnadspris 1.40 à 1.50 per ex. I brevet till Lagerqvist anges att "omslaget har följande utseende: Titel, författare, bild (utskrivet) samt nederst utgivarna L.-I. Jönson och B. Saxin, Gbg 1970."

SNF beställde 1200 ex. i brev 5/5, SkNF 400 ex. 13/5. Styrelsen i GNF tog beslut om inköp 20/4 och kassaförvaltaren Nils Warholm beställde skriftligt den 11/5 250 à 300 ex. "för en kostnad av högst kr 500."

Skriftutgivningen är inte ett "uppdrag". Man ger inte "någon" ett uppdrag, som denne betalar, varefter man beställer skrifter av denne "någon".

Färdiga skrifter kom från tryckeriet, som Jönson betalade, den 20/8. Varje förening utsände den sedan med sina kallelser. Skriften går alltså ut över hela landet och inte enbart till GNF:s medlemmar.

I skriften utsattes, av artighet mot läsarna, att grunden var ett föredrag av Rasmusson. På omslag och titelsida står utgivarnas namn, Jönson/Saxin. Av okänd anledning har Rasmusson antecknat GNF som utgivare, vilket sedan kom att stå i hans bibliografi. Även i Svensk Bokkatalog (red. Kgl. Biblioteket, KB) finns detta, av okänd anledning, antecknat. Rasmusson kan ha sänt ex. till KB. (Noteringen i Sv. Bokkatalog upptäcktes i juli 1984.) Jönson/Saxin har ingen anteckning om KB och "Hildebrand", 1969, hade ej heller insänt dit. Att Rasmusson noterat skriften på GNF har ingen betydelse i sammanhang.

Av ovanstående framgår det att initiativ, utformning, produktion och utgivning helt vilar på Jönson/Saxin. Något "uppdrag" föreligger inte. I GNF:s jubileumsskrift 1973, författad av Sandström, efter arkivstudier, står antecknat (s. 149) att "De båda (Jönson/Saxin) hade tidigare under året (1970) utgivit N.L. Rasmussons föredrag *Sturetidens myntförhållanden*..." Detta är en korrekt återgivning av sakförhållandet. I hastigheten har Sandström i sin artikel i Myntkontakt nr 9/10 1984, skrivit "styrelsens uppdrag" men tänker då sannolikt på småskriftseriens redigering (nov. 1970). Skriften om *Sturetidens myntförhållanden* är helt fristående från Småskriftserien. Genom att den kom till utförande och rönt framgång underlättades igångsättningen av Småskrifter.

Under hösten 1970 diskuterade Jönson/Saxin med GNF om ett utvidgat medlemsblad med enbart penninghistoria. I november 1970 invaldes Jönson i GNF:s styrelse, som redaktör för en kommande skriftutgivning, detta på valberedningens rekommendation (där

Saxin ingick). Ordförande Berg var mycket intresserad (han föreslog två nummer per år) liksom sekreterare Nordell och styrelsen beslutade om en dylik i GNF:s namn. Jönson/Saxin redigerade de sex första skrifterna åren 1971-73, varefter Sandström trädde till och har sedan förtjänstfullt fortsatt utgivningen.

Sedan lång tid tillbaka hade Jönson/Saxin idéer om mer "kultur" och att skrifter skulle spridas över hela landet och hade den 2/1 1970 grundat Numismatiska Litteratursällskapet (NLS). I NLS' protokoll nr 11 den 15/12 -70 finns antecknat att en skriftutgivning skulle komma till stånd i GNF. Paragrafen avslutas med "det finns all anledning att helhjärtat satsa på denna möjlighet.". Därefter är NLS lojalt vilande. Verksamheten i NLS återupptogs 18/6 -73, protokoll nr 12. Resterande upplaga av *Sturetidens myntförhållanden* donerades av Jönson/Saxin till NLS. NLS' skriftutgivning, över hela landet, pågår fortfarande i fint samarbete med GNF, SNF, SkNF och ytterligare föreningar samt med Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad under Jørgen Steen Jensen, Köpenhamn, varmed hela Norden täcks.

Tillkomsten av böcker och skrifter i västra Sverige är ett litet stycke numismatisk historia.

Lars-Ingvar Jönson
Göteborg

Bernt Saxin
Skene

Storbritanniens reform

I föregående nummer (s 20) skrev vi om indragningen av sedlar i valören 1 pund (£ 1) och undrade, om det också gällde Skottland. Det gör det inte, upplyste oss en tidningsnotis i slutet av januari.

Jubileumsmynnten

I samma nummer (s 2) meddelade vi att Myntverket föreslagit utgivning av två minnesmynt under 1985. Den 17 januari beslöt regeringen bevilja präglingen av ett mynt om 100 kr med anledning av Världslundomsåret 1985. Upplagan blir ca 120.000 ex. Myntverket har anförtrott åt skulptören Bo Thorén att utarbeta modellerna. Myntet beräknas vara färdigt i maj. Vi återkommer med uppgifter om det nya silvermyntet när förordningen föreligger samt en bild kan visas.

Några beslut om det andra, föreslagna minnesmyntet (Skogens år) har ännu inte fattats.

FRÅGE-SPALTEN

Redaktionen beklagar, att svaret på nedanstående fråga, som Torgny Lindgren med sedvanlig noggrannhet utarbetade före sin bortgång, blivit liggande så länge. Vi ber våra läsare att inte förtrötts att insända frågor, förr eller senare kommer det svar (vi har ett par ganska svåra liggande)!

Fråga:

I Carl Reinhold Berchs *Beskrifning öfver svenska mynt och kongl. skåde-penningar*, Upsala 1773, läser vi på sid. 288 under Fredrik I:s mynt följande:

"Silfver.
Riksdaler.

15. Konungens bild och namn.

Gud mitt hopp. Riksvapnet med sina skjöldhållare, och til hjert-skjöld Hessen-Cassel. Nederst årtalet 1723, eller följande.

16. Bägge deras majestäters bilder och namn.

Gud vårt hopp. I öfrigt lika, slagen 1727.

Stämplarne härtil voro stuckne af *Hesling* under den rätta medailleurens *Hedlingers* frånvaro. Därunder präglades och til dubbelt skrot med kongl. cammar collegii vetenskap, emedan bönderne vid afresan från det årets riksdag finga större och mindre presenter i riksdaler. Men at under stämplarne af 1723 slogos fördubblade riksdaler, nemligen under den hela en dubbel, under den halva en enkel och under fjerdedels stämpeln en half riksdaler, sådant gjorde mynt-commissarien *Krell* af eget bevåg och fick derföre cammar-collegii tåltal."

Jag skulle vilja få reda på litet mera om dessa präglingar.

Karl Skärman, Göteborg

Svar:

Stamparna till 1723 års riksdaler graverades av den schweiziskfödde medaljören Johann Carl Hedlinger, som kom till Sverige 1718 för att bli myntgravör i Stockholm (Karl Warburg, Hedlinger. Ett bidrag till frihetstidens konsthistoria. Gbg 1890, s. 16 f, s. 30 ff; se också Nils Ludvig Rasmussons artikel om Hedlinger i Svenskt konstnärslexikon, III, Malmö 1957, s. 77 och P. Felder, *Medailleur Johann Carl Hedlinger*, Aarau 1978, rikt illustrerad). På åt-

sidan till 1723 års riksdaler ser vi Hedlingers gravörsignum – ett liggande h – under axelkloffens andra tunga från vänster. Hedlinger graverade också stampar till 1723 års halvriksdaler och fjerdedelsriksdaler; där har åtsidorna inte hans gravörsignum. – Det kan tilläggas, att samma åtsidesstamp, som begagnades till 1723 års riksdaler, användes också vid präglning av riksdaler 1726 och 1730; samma åtsidesstamp, som begagnades till 1723 års halvriksdaler, användes också vid präglning av halvriksdaler 1724, 1725 och 1726; samma åtsidesstamp, som begagnades till 1723 års fjerdedelsriksdaler, användes också vid präglning av fjerdedelsriksdaler 1724.

Myntet i Stockholm arrenderades vid denna tid av Rikets Ständers Bank, men kammarkollegiet var fortfarande tillsynsmyndighet

(Torgny Lindgren, anteckningar om Rikets Ständers Banks förvaltning av myntet i Stockholm 1668–1731. 3. 1718–1731. Nordisk Numismatisk Årsskrift 1953, s. 100 ff). Som representant för banken-myntarrendatorn tjänstgjorde vid denna tid bankokommissarien Paul Krell vid myntet (Lindgren, a.a., s. 117 ff). Bankodeputationen (som motsvarade en senare tids bankoutskott) vid 1723 års riksdag begärde hos kammarkollegiet att för betalning av räntor i riksdaler specie till lånebankens kreditorer få förmynta en kvantitet silver till hela riksdaler, halvriksdaler och fjerdedelsriksdaler. Kammarkollegiet vidarebefordrade denna anhållan till kungl. maj:t, som biföll den. Bifallet gav till följd, att Hedlinger fick order att gravera ovannämnda stampar till hel-, halv- och fjerdedelsriksdaler.

"Krellska serien" finns omnämnd i gängse numismatisk litteratur: Torgny Lindgren, *Sveriges mynt 1719–1776*, Sthlm 1953, s. 33, s. 46 och s. 50; Bertel Tingström, *Svensk Numismatisk uppslagsbok*, 3:e uppl. Sthlm 1972, s. 329, och Bjarne Ahlström, Yngve Almer, Bengt Hemmingsson, *Sveriges mynt 1521–1977*, Sthlm 1976, s. 192, s. 193 och s. 195.

Riksdaler 1723 med Fredrik I:s bild och riksdaler 1727 med kungaparets bilder. Kungl. Myntkabinetet. Foto Nils Lagergren, ATA.

Från våren 1726 till hösten 1727 var Hedlinger tjänstledig och vistades utomlands. Under denna tid var hans elev Daniel Haesling förordnad att sköta myntgravörstjänsten (Warburg, s. 168; se också Nils Ludvig Rasmussons artikel om Haesling i Svenskt konstnärslexikon, II, Malmö 1953, s. 350). Haesling stannade inte länge i Sverige: 1729 begav han sig utomlands. "Från H:s svenska tid synes blott tvänne verk vara kända: fransidan till en av Hedlinger utförd porträttmedalj över presidenten Gabriel Stierncrona (1724) och ett riksdalermynt från 1727 med Fredrik I:s och Ulrika Eleonoras bilder" (Rasmusson, nyss a.a.).

Det kan vara värt att avslutningsvis ta del av vad Kammarkollegiets protokoll har att berätta under 1727 om riksdalern med dubbelporrtätt:

7 juli 1727, p. 3711

Guardien Pihl inkom och beklagade sig, att myntbetiente i desse dagar gjordt en smältning och låtit slå några rd^r honom ovetterligen, vetandes eij huruvida dermed voro ricktigt eller eij.

Men kongl. collegium underrättade honom, at kongl. collegium anbefalt

myntmästaren at allenast slå några få rd^r til prof af åtskillige slags silfver.

10 augusti 1727, p. 4301; Extract p. 4302

Såsom hans kongl. majjt^t medelst dess i går daterade skrivelse i nåder behagat gifva collegio tillkänna, at ett antahl richsdaler med hans kongl. majjts egen och hennes majjt^t drottningens bröstbild uppå skola blifva myntade, jemte nådig befallning, att kongl. collegium om värckställigheten skall förfoga behörig anstalt, altså resolverades, att härmedelst anbefalla samtel. mynte betiente, det de denne af hans majjt^t anbefalte riksdal^{rs} myntningen med all flijt, accuratesse och skyndsamhet värckställa utaf det till den ändan på myntet lefvererade silfver, noga i aekt tagandes, hvad myntordningen i detta måhl innehåller och föreskrifver, samt inkommandes sedan till kongl. collegium med berättelse om värckställigheten.

19 augusti 1727, p. 4510. Extract

S: D: förchades vice myntmästaren Esajas Zedritz memorial, hvaruti han sig förfrågar, om hädaneftter skall på alt mynt slås samma prægell med begge deras kongl. majjestäters bröstbilder, som sist på ett partie rd^r efter kongl. collegii extractum protocollu af d. 10 uti innevarande månad blef slagen och aldenstund hvarcken hans kongl. majjt^t eller ricksens ständer befalt, att någon annan än den vanlige prægelen med hans kongl.

majjts namn och bröstbild skall på det gångbara myntet brukas, så kunde kongl. collegium eij heller finna, at häruti någon ändring kan skie, hvilket godt fans at härmedelst lemna vice myntmästaren Esajas Zedritz sådant til efter rättelse, på det hädaneftter sådant må kunna observeras och i aekt tagas.

T. Lindgren

Mynthandlarnytt

Den välkända Hirsch Mynthandel AB i Stockholm har flyttat från Malmskillnadsgatan till Stureplan 4, 114 35 Stockholm. Man har tagit med sig de gamla telefonnumren. Auktionsavdelningen ligger på tre trappor, butiken i bottenplanet. I vår hinner man dock bara med två anbudsauktioner.

I de gamla lokalerna på Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm, återfinns vi sedan mitten av januari Selins Mynthandel. Det är Jan Selin som lämnat Ahlströms och öppnat eget. Förutom det vanliga, numismatiska sortimentet kommer han att handla med antika fickur. Hans telefonnummer är 08/11 50 81.

Jag och många andra har blivit tryckta på Strängnäs Tryckeri. Om du har kataloger, foldrar, brevpapper eller något liknande hör av dig till Ingemar Linder eller Jan Bjurenborg

VI KÖPER UTLÄNDSKA MYNT

Dagspriser på guldmynt (spec. USA)

WALLIN & BAKOS AB

Kungsgatan 4B 2¹/₂ tr
Box 26058, 100 41 Stockholm
Tel. 08-10 00 57, 10 00 58

STRÄNGNÄS TRYCKERI AB

Box 13, 152 01 Strängnäs
Tel. 0152-160 20

Folklig förklaring

Det som inte omedelbart förstås av folkets breda lager eller väcker förundran ges ofta en naturlig, men inte sällan helt felaktig förklaring. I numismatiken kan man t ex peka på "pojköret", dvs. de på tjockare platt slagna 1 öre k m 1772, som i folkmun tillskrivits en skicklig men fattig pojke, vilken efter sitt avslöjande skulle ha "blivit anställd vid Kongl. Myntet". Detta är en välkänd vandringslegend, som i modern tid överförts på sedelförfalskare. Den blir inte sannare för det.

Den lärde etnologen professor Gösta Berg noterade för många år sedan – uppgiften är från 1925, Frändefors socken, Dalsland – följande utsaga: "Karl XIV Johan hade en stor skuld han skulle betala, så att då var det ett litet hak på alla mynt" (dvs. han skulle härigenom ha sparat en obetydlig mängd metall i varje mynt). Denna helt osannolika teori har en verklighetsbakgrund: Den lilla "mista" på myntämnena från Avesta, som är särskilt vanlig alltsedan 1730-talet (myntningen upphörde som bekant 1778 i Avesta för återstoden av detta århundrade) och under 1800-talet fram till nedläggningen 1832 – alltså även under Gustav IV Adolf och Karl XIII, i synnerhet den sistnämnde, inte bara under Karl Johan. Anledningen var, att myntämnena tillskars så knappt som möjligt, varigenom en liten bit ofta gick förlorad på varje.

Kopparskilling 1816 (Karl XIII) med "mista". Foto Nils Lagergren ATA.

FÖRENINGAR

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) på Västanfors Industriens matsal kl 19.00.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Uppgifter saknas.

HALMSTADS MYNTKLUBB. Lokal: Gerekegården, Kyrkogatan 11, Halmstad. Möten den 4/3, 1/4, 6/5, 3/6 med början kl 19.00. Övriga upplysningar: N-E Ericsson, tel 035/12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal 14/3, 11/4 och 9/5. Upplysningar: Evert Olofsson 0413/221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0480/136 61, 115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150/210 45 el 151 00.

KLARÄLVDALENS MYNTSAMLARE. Månadsmöte på Rådastrand. Föredrag, frågesport, auktioner m m. Upplysningar: 0563/407 25.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad, den 22/3, 19/4, 17/5, 14/6 och 19/7. Lister och upplysningar gm Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. har möten varje månad. Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplysningar: tel 046/12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar: tel 0155/134 29, 671 54, 128 41. Fastställda dagar, våren 1985: 11/3, 15/4, 13/5.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND kommer att under 1985 hålla månadsmöten med auktioner i lokalen BORGEN i Helsingborg följande tisdagar: 5/3, 2/4 och 7/5 samt 3/9, 1/10, 5/11 och 3/12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möten med auktion på restaurang TERASSA, Rådhusorget 23 Nässjö den 26/3, 23/4, 28/5, 27/8, 24/9, 29/10 och 26/11 kl 19.00. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00–09.00.

LLI

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910/186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB håller möten i Valbo Kommunhus kl 19 den 6/3, 3/4, 8/5 och 5/6. Upplysningar: tel 026/13 11 77.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Övriga upplysningar: Björn Carlsson, tel 0500/802 44.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING, Malmö har möten 28/3, 25/4, 30/5, 26/9, 31/10 och 28/11 i IOGT-lokalen, Engelbrektsgratan 20, 2 tr. kl 19.30. Mynten visas i auktionslokalen från 18.30 samt i klubblokalen de två föregående tisdagarna kl 19–21. Klubblokalen Kungsgatan 38 A, Malmö håller öppet varje tisdag kl 19–21 under september–maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, Hedemora. Upplysningar: tel 0226/562 78.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Söderslättis Sparbanks samlingsal, C B Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri m m. Upplysningar: tel 0410/345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje har möten i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 den 14/3, 11/4 och 9/5. Upplysningar: tel 0755/619 38, 313 14, 664 75.

UPPSALA MYNTKLUBB sammanträder på Skandia, Drottninggatan 1 A den 19/3 och 23/4. Upplysningar: 018/11 50 00.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion den 29/3, 26/4, 30/8, 27/9, 25/10 och 29/11 kl 19.15 på IOGT-logen Standard, Tomasgatan 34, Vetlanda. Anordnar Myntets Dag på Vetlanda Stadshotell 17/3. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möte andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag o dyl följs av auktion. Upplysningar: tel 0345/112 95.

VÄREND NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö har möte på Röda Korset, Hovsgatan 11, kl 19.20 den 19/3, 17/4 och 23/5. Vid samtliga sammanträden myntauktion.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på Jakobsgratan 13 A kl 19.00 den 6/3 Frågetävling och auktion, 3/4 Medlemmar i myntklubben: Myntepi-soder, 8/5 Visning av L. O. Lagerqvists diabilserie över svenska mynt, 5/6 bytesafton med auktion. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021/11 15 57.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion onsdagar kl 19.00 den 27/3 och 24/4, Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019/13 73 54 o 13 52 13.

Värendsmässan 1984

För andra året i följd avhöll Värends Numismatiska Förening den 21 oktober 1984 en mäsas i Smålands Museum i Växjö. Sex mynthandlare från Borås, Göteborg, Karlskrona, Malmö och Vetlanda hade ställt upp och kommersen var livlig kring deras bord. Wexiö Gymnasii Myntkabinett ställde ut myntsmycken och numismatisk litteratur. Föreningsmedlemmar visade upp fina samlingar av svenska vetenskapsakademimedaljer, norska mynt från åren 1818-1873 och svenska jubileumsmynt 1721-1984 samt ett urval svenska mynt med instruktiva texter och foton. Dessutom ställdes ut frimärken med mynt-, medalj- och sedelmotiv. Föredrag hölls om de numismatiska samlingarna på Huseby slott utanför Växjö. Myntkabinettet fick en "extra skjuss" genom evanemanget.

Mässan var väl besökt. God framgång i fortsättningen önskar föreningen, som hade haft fint stöd av museiledningen.

NUF

AUKTIONER

SVERIGE

April

27/28 Ahlströms Mynthandel AB, Stockholm
25 AB Stockholms Auktionsverk

Maj

20/21 Svenska Numismatiska Föreningen
(endast medlemmar)
23 AB Stockholms Auktionsverk

UTLÄNDSKA

Mars

1 München, Hirsch
2/ 3 Oslo, Riibe
6/ 7 London, Spink
19/20 Luzern, Hess
21 Düsseldorf, Galerie f. Numismatik
23 Oslo, Oslo Mynthandel
26/28 Köln, Münz-Zentrum

April

11/12 Zürich, Sternberg
12/13 Hamburg, Emporium
15/16 Wien, Rauch
15/16 Amsterdam, Schulman
16/17 Zürich, Spink
18/20 Köln, Kölner Münzkabinett
19/20 Bern, Schw. Creditbank
22/23 Köln, Schulten
24/26 München, Gießener Münzhandlung
29/30 München, Lanz

Svar

till frågorna vid SNF:s numismatiska frågesport vid julfesten onsdagen den 12 december 1984

Fråga	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.
	1543	1626	Lagom	1780	Johan III	Guld och silver	1830-1904	Kristina/Riga	Tie tunnor guld	Nederländerna	På 1870-talet	Gyllen	Inga alls
	X	1	2	X	X	2	X	1	2	1	X	1	2

Maj

2/ 3 Luzern, Hess
7/ 9 Zürich, Bank Leu
8/10 Essen, Schenk-Behrens
13/15 Frankfurt, Peus

Juni

3/ 5 Utrecht, van der Dussen
6 London, Spink
10/12 Mannheim, KPM
12/13 London, Spink
12/14 München, Hirsch

HIRSCH MYNTHANDEL AB

Grundad 1893

NU PÅ STUREPLAN 4

**KÖPER ELLER TAR EMOT TILL VÅRA
AUKTIONER SAMLINGAR OCH ENSTAKA
BÄTTRE OBJEKT. VI SÖKER SPECIELLT SÄLLSYNTA
SVENSKA OCH UTLÄNDSKA MYNT AV HÖG KVALITÉ.**

Skriftlig anbudsauktion den 20 mars 1985.

Nästa auktion äger rum i slutet av maj!

Postadress: Stureplan 4 III, S-114 35 Stockholm, 08/11 05 56.

Sveriges Mynthandlares Förening

är sedan 1973 en etablerad sammanslutning av mynthandlare, för närvarande 18 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga företag är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen.

Föreningens medlemmar har skrivit under uppöppet mot myntförfälskningar, vilket innebär att någon handel med kopior eller förfälskningar ej förekommer.

Inom föreningen finns en reklamationsnämnd. Till denna nämnd kan samlare av numismatiska objekt vända sig, om de anser sig felaktigt behandlade av någon medlem i Sveriges Mynthandlares Förening vid köp eller försäljning av mynt eller andra numismatiska objekt.

Medlemsmatrikel erhålles kostnadsfritt på begäran:

Sveriges Mynthandlares Förening

Box 19507

104 32 Stockholm

Tel. 08/34 34 23